

FÖLDMUNKÁSSZÖVETKEZETEK KÖNYVTÁRA
9. SZÁM

MEGEMLEKEZÉS
OLÁH MIHÁLY
CSONGRÁDI MUNKÁSVEZÉRRŐL
1876-1935.

Oláh Mihály emlékét őrizzük meg
kegyelettel.

Lelke legyen Istené, munkássága
a földmunkásoké ...

**A KUBIKOS NÉPOSZTÁLY
KIALAKULÁSA ÉS ÉLETSORSA**

ÍRTA
NÉHAI OLÁH MIHÁLY
FÖLDMUNKÁS,
A CSONGRÁDI FÖLDMUNKÁSSZÖVETKEZET MUNKÁSVEZETŐJE

1936

DUNÁNTÚL PÉCSI EGYETEMI KÖNYVKIADÓ ES NYOMDA R. T. PÉCS.

FELELŐS KIADÓ : DR. STEUER GYÖRGY.

OLÁH MIHÁLY
CSONGRÁDI MUNKÁSVEZÉR
1876-1935.

MEGEMLEKEZÉS

OLÁH MIHÁLY

CSONGRÁDI MUNKÁSVEZÉR RÖL

1876-1935.

ÍRTA: DR. STEUER GYÖRGY NY. ÁLLAMTITKÁR.

Mély szomorúsággal és végtelen nagy fájdalommal jelentjük, hogy Oláh Mihály 1935. évi december 31-én rövid szenvedés után Csongrádon váratlanul elhunyt.

Egy erős tölgyfa dőlt ki a földmunkásnép soraiból, a földmunkások vállalkozó szervezetkezeinek mozgalmában.

Oláh Mihály a Tisza vidékén földmunkás, Amerikában gyári munkás, hazajövele után városi rendőr, a háború alatt katona, majd pedig tábori csendőr volt. A háború után lelkes tagja és fáradhatatlan vezetője lett a Csongrádi Földmunkások Vállalkozó Szervezetének, A munkások bizalmából tagja és alelnöke volt a Duna-Tisza közti Mezőgazdasági Kamarának, Tagja volt az Országos Mezőgazdasági Kamarának és tagja volt egy ideig Csongrád város képviselőtestületének.

Oláh Mihály a tiszavidéki földmunkásosztálynak egyik legképzettebb és legértékesebb kiemelkedő tagja, a munkásügyi és szociális érdekeknek egyik lelelkesebb képviselője és legerősebb előharcosa volt.

Az alföldi és tiszavidéki földmunkástömegek súlyos gazdasági és szociális helyzetét igen jól ismerte és a munkások kéréseinek jogosultságát teljesen átérzte, hisz a földmunkásnépből került ki és attól el nem szakadt.

Úgy a munkásnép, mint pedig az egyes munkások panaszait és bajait mindig magáévá tette és azok orvoslása érdekében a szükségés intézkedéseket állandóan sürgette.

Oláh Mihály, a jobb sorsra érdemes tiszavidéki földmunkásnépnek a magyar közéletre nyomasztólag ránehezülő életvilágából, önjerejéből emelkedett ki és kivételes egyéniség volt, — Tehetsége, éleslátása és gyakorlati érzéke mellett, hogy ha őt annak idejében, mint magyar tehetséget, felkarolják, és neki magasabb főiskolai kiképzést adnak, úgy ő is, mint sokan mások, felküzdhette volna magát magasabb közéleti állásba is. Jobb közéleti viszonyok mellett munkásnépünket a törvényhozásban is képviselhette volna.

Mint munkásvezér, mikor elvi jelentőségű, fontos munkás ügyi és szociális problémákról volt szó, mindenkítől függetlenül, senkinek meg nem hódolva és senki előtt meg nem hajolva, szívvel és lélekkel, szóval és tollal a munkásnépért harcolt.

Szerettük és becsültük Oláh Mihályt azért is, mert nemcsak megvédte munkásnépünknek jogosult érdekeit, hanem volt bátorsága ahhoz is, hogy munkásnépünket figyelmeztesse hibáira és az egyenetlenség káros következményeire. Lelkére kötötte munkásnépünknek, hogy gazdasági és szociális munkára, szövetkezeti alapon szervezkedjék. A keresztény és nemzeti eszmék és igazságok egyesítésével és azoknak gyakorlati megvalósításával keresse anyagi és erkölcsi boldogulását. Legyen bizalommal vezérei iránt, akik önfeláldozásig menő eredményes munkájukkal, minden üres szónál szebben beszélő cselekedeteikkel és elvitathatatlan alkotásaikkal kétségtelenül beigazolták munkásnépünk vezetésére való hívatottságukat.

Mikor földmunkásnépünkről azt mondták, hogy nem akar más munkát, mint kubikos munkát végezni és nem akar a mezőgazdasághoz visszatérni, vagy más foglalkozásra áttérni, Oláh Mihály a következőket válaszolta:

„A földmunkások annak idejében a mezőgazdaságból indultak ki a tisztai védtöltések építéséhez. A kubikosok készek azonban talicskáikat egy rakásra összehordani és azokat felgyújtani és a mezőgazdasághoz visszatérni, hogyha részükre a mezőgazdaságban megfelelő keresetet és tisztességes megélhetést biztosítanak.”

Mínthogy azonban mezőgazdaságunk mindinkább külterjes gazdálkodásra tért át, kevesebb és kevesebb munkaerőt foglalkoztat és miután a kormány a mai súlyos gazdasági és pénzügyi viszonyok között elegendő közmunkát végrehajtani nem tud, velünk együtt hirdette, hogy munkanélküli munkásainknak más meg-

oldás hiányában munkaalkalmat telepítés és földbérlet-szövetkezetek útján kell biztosítanunk.

Oláh Mihály a földmunkások vállalkozó szövetkezeteinek egyik leglelkesebb és legfáradhatatlanabb előharcosa volt. A földmunkásszövetkezetek küldöttségei nevében beszélt.

Főispánok és alispánok, földművelés- és kereskedelemügyi miniszterek, miniszterelnök, államtitkár, püspök előtt is. Védte a földmunkások jogosult gazdasági és szociális érdekeit hatóságok előtt, mezőgazdasági kamarákban. Mindenhol a földmunkástömegek nevében és érdekében, a munkásügyi és szociális kérdéseknek napirendretűzését és azoknak mielőbbi gyakorlati megoldását sürgette. Mikor a földmunkásnép részére munkát és tisztességes keresetet kért, szónoki képességének teljes meggyőző erejével beszélt.

Oláh Mihály egyéniségével, fellépésével, bátorságával és lelkesedésével mindenhol tiszteletet és elismerést érdemelt ki nemcsak magának, hanem az egész földmunkásnépnek is. Nyíltan megmondotta :

„Mi munkások olyanok vagyunk, mint amilyeneknek bennünket neveltek. Hogy ha velünk többet törődtek volna, úgy mi is jobbak volnánk!”

„A vérzivataros világháborúban a munkások is verekedtek, véreztek, és meghaltak a magyar hazáért. Ezért azok is teljes joggal kérhetik, hogy részükre állandó munkát és tisztességes megélhetést biztosítsanak.”

A földmunkások vállalkozó szövetkezeteinek mozgalma, a szövetkezeti eszme érzelmi és lelki átalakító erejével, a krisztusi szeretet gyakorlati megvalósításával Oláh Mihálynak érzelmi és lelki világát megváltoztatta, nemesítette és megerősítette,

„Én, mint szövetkezeti ember — mondotta Oláh Mihály a csongrádi uraknak — *lelkileg és érzelmileg* nagyon megváltoztam, de az urak is nagyon megváltoztak a munkásnéppel szemben.”

Oláh Mihály az 1935. év elején a budapesti Manrézában a munkások részére rendezett lelkigyakorlaton résztvett. Három napot magányban töltött. Önmagába szállt, át- és átgondolta, hogy mire is való az élet, mely a munka és a küzdelem partjai között tengődik, mely neki is, mint sok más embertársának, szegénységet és szenvedést juttatott osztályrészül. Oláh Mihály érzelmileg és lelkileg megerősödve az előbb-utóbb győzedelmeskedő erkölcsi és szociális igazságban, a magasabb eszményiségben és a halhatatlan-

ságban keresett lelkierőt és vigaszt, a mindennapi élet nehéz küzdelmeihez, munkásnépünk anyagi és erkölcsi jólétének eléréséhez.

„A halálra eddig nem is gondoltam — mondotta Oláh Mihály, — mikor a lelkigyakorlatok után hozzám jött, — de most már a halálra is gondolok. Mikor Páter Tímár Máté, az endródi származású, derék jézustársasági atya — mondotta Oláh Mihály — a lelkigyakorlaton a halálról és az arra való előkészületről beszélt, könnyeborult szemekkel hallgattam a csoda páter szívhez szóló és meggyőző szavait. Visszafordultam, vájjon nem áll-e már a hátam mögött a sötét halál.”

A lelkigyakorlat után felkereste Oláh Mihály a csongrádi római katolikus plébániát, ahol azelőtt őt sohasem látták s felkérte az apátplébánost, hogy karolja fel a munkásnépet és erősítse annak hitéletét. Oláh Mihály visszanyerte hitét és azt tényleg vallotta is, anélkül, hogy munkásnépünk jogaiból, érdekeiből és követeleiből akár egy szemernyit is feladott volna.

Mikor engem egy alkalommal felkeresett és őt, — mint minden szegény munkást, — szeretettel fogadtam és mint leghűségesebb híveim leghűségesebbikét, az íróasztalom mellé ültettem és vele munkásnépünk súlyos gazdasági és szociális helyzetét s az annak orvoslását célzó javaslatainkat megbeszéltük, feltűnt egészségi állapotának leromlása.

„Mihály bácsi, maga beteg. Mondja meg nekem, vájjon mi a baja” — kérdeztem tőle. Aggódva vártam a választ, hisz legkiválóbb munkatársaim egyike volt.

Mikor elmondotta, hogy szív- és vesebaj gyötri, felkértem, hogy a megállapított napon Csongrádról a Tiszán hajón jöjjön le Szegedre, hogy a kir. tudományegyetem legtudósabb orvosprofesszoraival megvizsgáltsam.

A szegedi hajóállomáson vártam. Elmentem vele előbb a fogadalmi templomba, majd pedig a klinikára, ahol a tudós orvosprofesszorok megvizsgálták és súlyos betegségét megállapították.

Az orvosi tudomány segítségével vissza akartuk állítani a derék Mihály bácsi, a lelkes munkásvezér egészségét. Féltevéőrzött betegünket azonban az orvosi tudomány, sajnos, nem tudta megmenteni.

Többször mondotta, hogy életének végét járja. Az év utolsó napján felkereste még tisztelőit és barátait, mindenkinek boldog

új évet és jobb jövőt kívánt- Felkereste a földmunkásszövetkezeti székházat is, ahol a szövetkezet tagjaival elbeszélgetvén, délben hazament, de mielőtt a szövetkezeti székház ajtaját átlépte, szív-szélhűdés érte és odahaza, övéi körében, az utolsóket felvétele után, még aznap, az Úrban csendesen elhunyt.

Január hó 2-án a római katolikus egyház szertartásai szerint eltemették. Temetésén szövetkezeti tagjainkkal együtt nagy számban résztvettünk, utolsó útjára elkísértük és a vasúti pályaudvar közelében levő temetőben édes atya, Oláh Ferenc mellé eltemették. Az engesztelő szent mise áldozatot érte január hó 3-án mutatták be.

Oláh Mihály elhalálózásával a család elvesztette kenyérkeresőjét, munkásnépünk egyik leghivatottabb, pótolhatatlan vezérét, a földmunkásszövetkezeti mozgalom pedig egyik leglelkesebb előharcosát.

Szerettük volna, hogyha Oláh Mihály velünk együtt a munkástömegek és a földmunkásszövetkezetek élén, ezeknek régóta sürgetett átszervezése és intézményes kiépítése után, megélhetne volna a földmunkásszövetkezeti eszme, a munkásügyi és szociális problémáknak munkával és küzdelemmel kivívott teljes diadalát, munkásnépünknek várva-várt szebb és jobb jövőjét.

A drága halott, a munkásnép és a földmunkásszövetkezetek halottjának koporsójánál, siránkozó hozzátartozói, szomorkodó tisztelői, barátai és munkástestvérei körében lehajtott fővel, mély fájdalomba merülve azt kérdeztem önmagamban:

„Mi az élet? Erre nem tudtam felelni. „Hova lett az élet?” Visszakerült ahhoz, aki adta, az Istenhez!

Nyilatkozatok Oláh Mihályról, az elhalt csongrádi munkásvezérről.

Juhász Márton földmunkás, a szövetkezetnek igazgatósági tagja:

Nem csak a magam, hanem valamennyi munkástársam nevében is elmondhatom Istenben boldogult Oláh Mihályról, hogy úgy is mint ember, úgy is mint munkás, munkatársai, a társadalom minden rétege előtt megállotta a helyét. Mindenkiel szemben előzékeny, készséges, őszinte, becsületes ember, barát és munkástárs volt. Emlékének minden munkás teljes tisztelettel adózik

és mindig megfogja őrizni emlékét annak a jó embernek, aki neki atyai barátja is volt.

Boér Antal iskolafelügyelő, áll. el. iskolai igazgató:

Mikor Dr. Schandl Károly Őméltósága, akkor még mint a csongrádi választó-kerület első nemzetgyűlési képviselője nagy szeretettel és a munkásnép iránt érzett végtelen jó indulatával első kötelességének ismerte felkarolni a Tiszamentén élő sokgyermekes kubikusok ügyét és megalakította a csongrádi földmunkásszövetkezetet, Oláh Mihály az előkészítő munkálatokban már ott volt. Nagy munkabíráásával, munkástársaitól élvezett bizalom és szeretettől környékezve, elől járt a mozgalomban és hűséggel, megértéssel, mindig hálás szeretettel követte a munkában Schandl Őméltóságát.

Egyre-másra alakultak a földmunkás szövetkezetek az OKH. égisze és Dr. Steuer György Őméltóságának vezetése alatt. A gazdasági válság és szociális viszonyok nehézsége miatt sok-sok küzdelemmel ment és megy még ma is ez a munka. Munkaalkalmak alig vannak és azok elnyeréséért emberfeletti, áldozatos munka folyik a központi és vidéki vezetőség részéről.

Oláh Mihály az az ember volt, aki kubikustársai közül kiváló emberi és munkás képességeivel nőtt mindig nagyobbra. Ismerte Őt az egész ország kubikus társadalma.

Mint a csongrádi földmunkásszövetkezetnek megalakításától felügyelőbizottsági tagja és pénztárnoka, több mint egy évtizeden keresztül dolgoztam Oláh Mihállyal együtt a szövetkezeti életben. Ő irodavezetői és könyvelői munkáit látta el szövetkezetünknek. Halála napján is felkeresett szövetkezeti ügyben, mintha csak elbűcsúzni jött volna! Nem gondoltam, hogy utolsó találkozásunk volt ez! Hiszen erejének teljében látszott a hatalmas fizikumú ember, de már beteg volt. . . Elmondhatjuk róla, hogy élte utolsó lehetőleg dolgozott egy eszme szolgálatában hűséggel, szorgalommal, tudással azokért, akiből Ő is lett és akiből kivált, mint a magyar munkásság egyik legszebb példánya. Egész élete munkában telt el. Végtelenül szerette családját és még ma is élő édesanyját. Családjának tekintette munkástestvéreit is. A fiatalokat nagy szeretettel, megértéssel hallgatta, oktatta és elmondhatjuk, hogy nevelte is. Szerettem, tiszteltem, becsültem Őt és mindig ilyen érzelmekkel fogok visszaemlékezni Reá.

Vitéz Esztergályos Ferenc áll. el. iskolai tanító:

Oláh Mihályt, aki a Csongrádi Földmunkások Vállalkozó Szövetkezetének alapító tagjai közé tartozott, felügyelőbizottsági tag és ügyvezető volt, jól ismertem s vele, mint a szövetkezet felügyelőbizottságának elnöke, kezdettől fogva együtt dolgoztam.

Érdemes ennek a derék magyar földmunkásnak életével, egyéniségével foglalkozni.

Azok közé tartozott, akik egy életre nyomot hagynak puritán egyéniségük, lelkületük, jellemük erejével a velük együtt dolgozókra.

Egyszerű földmunkásnapszamos családból származott. Két polgári osztályt végzett. Fiatal gyerek korában megkezdte a kubikusgyerekek nehéz munkáját, a kenyérkeresés gondját. Becsületes munkája szerszámaival bejárta a történelmi Magyarország legkülönbözőbb vidékeit.

Gyerekkoromban láttam a kubikusokat, amint itthonról elindultak munkára. Kezükből a kubikustalicska szarva, abban az összekötözött szerszámok: csákány, ásó, lapát. Gyékényponyva, sátorlak. Zsákba kötve kenyér, szalonna, tarhonya, só, paprika. A talicska szarván bogrács. Subájuk vállukra vetve, — Sokszor hónapokig éltek ebből a hazaiából. Reggeltől estig kemény munkában. Keresetüket haza küldték. Szükség volt a pénzre itthon a nagy családnak.

A keresetből évtizedek alatt megtakarítottak egy kis családiháza valót, néhány hold földecske, egy kis szőlő árát. Így biztosította magát a kubikus öreg napjaira. Ugyanekkor a vállalati haszonból idegen jövevények nagy vagyonokat szereztek.

Mihály bácsi ennek a — szó szoros értelmében vett — országépítő, fáját fenntartó, minden megbecsülést kiérdemlő földmunkás-társadalmi osztálynak volt kiváló képviselője.

Életsorsára jellemző, hogy megfeszített munkával sem tudta itthon előteremteni mindennapi kenyerét. Ezért kénytelen volt kivándorolni — Amerikába.

Onnan azonban visszahívta a hazai föld szeretete. Itthon újra kezébe vette az ásót. Háború alatt katona volt.

Trianon után a földmunkások helyzete még nehezebb lett. Hogy ezt a rendkívüli szorgalmas, igénytelen, értékes társadalmi osztályt megmentsék, dr. Schandl Károly és dr. Steuer György urak Földmunkás Vállalkozó Szövetkezetekbe tömörítették.

Oláh Mihály megértve a szövetkezet lényegét, neki látott a szervezőmunkának, így lehetett Csongrád első, ahol megalakult a szövetkezet. Ettől a pillanattól erre áldozta minden szellemi, fizikai munkáját. Nagyszerű beszédeivel a munkásságot összefogásra, kitartásra buzdította. Beszélt a munkástestvéreinek kint a munkahelyen, beszélt népgyűléseken, közgyűléseken a legnagyobb nyilvánosság előtt. Beszélt a parlament csarnokában miniszterekhez, mint az ország földmunkás szövetkezeteinek képviselője. Hirdette meggyőző erővel mindenfelé a magyar munkás élni akarását, hazafias voltát. Kérdemelte a közbecsülést, a hatóságok, a munkások bizalmát. Megmaradt egyszerű munkásnak, aki vállalt kötelességét soha egy pillanatra sem tévesztette szem elől.

Élete végéig küzdött a Tisza-vidéki földmunkásság sorsának jobbra fordulásáért.

Ezt a munkáját megőrzik az utódok számára a szövetkezetek irattárai, a földmunkások törekvései. Hiszen több mint egy évtizeden át szóval és írásban küzdött értük.

Gróf Széchenyi, Vásárhelyi csak a tiszavidéki kubikusokkal tudta végbevinni a Tisza szabályozás nagyszerű munkáját. Csak ilyen munkás életű, kitartó, kevésségényű, de mindig tettere kész magyarok tudták Kánaánna tenni a Nagyalföld szikes, homokos, szeszélyes időjárású vidékeit.

Oláh Mihály és munkástársainak élete véresverejtékes és küzdelemteljes munkája minden vízszabályozás, út-, vasút- és csatornaépítés, melyben jobb sorsra érdemes földmunkásaink részt vettek, az ország gazdasági haladását szolgálta, a magyar kultúra része és alkotása.

Ez a munka az az összekötő híd, mely a tiszavidéki földmunkásság, a tősgyökeres magyarság érzés- és gondolatvilágát, munkaerejét és munkakedvét átadja Csonkamagyarország a leg súlyosabb gazdasági és szociális válságba jutott újabb földmunkás-generációjának.

Oláh Mihálynak emlékét örökké tiszteletben tartjuk.

A kubikos néposztály kialakulása és életsorsa.

Írta: *néhai Oláh Mihály* földmunkás, a csongrádi földmunkásszövetkezet vezetője.

Az ötvenes évek elején, amikor még a folyóvizek szabályozva nem voltak, gátjaink kiépítetlenül, árvédelmünk egyenlő volt a semmivel, a megáradt folyók bős hullámai iszapos, szennyes vizükkel, mérőföldre terjedő, jelenleg a legjobb termőföldrünket elborították. A Tisza és Duna vidéke a vízi növények és vízi madarak örökös hazája volt, Az akkori felfogás szerint, arra még gondolni sem mertek volna apáink, hogy a Tisza és Duna állandó áradásának kitett területeket valamikor szántani, vetni és aratni lehessen.

De a folyóvizek szabályozatlansága, valamint gátjaink kiépítetlensége folytán az árvíz nemcsak az árterületekben levő földeket, hanem az úgynevezett felső földeket, tanyákat, a víz partján épült falvakat és városokat is veszélyeztette. Amikor a folyóvizek, különösen tavasszal áradni kezdtek, mindenki aggodva nézte, mindenkinek lelki szemei előtt ott lebegett az árvíz katasztrófája. Mindenki tudta, hogyha az árvíz kiönt, nemcsak földjeiket és házaikat pusztítja el, hanem sok esetben emberéletben is kárt csinál. Erre példa a csak nem régen történt békésmegyei árvíz katasztrófa.

A védgátak építése csak az 1867. év után indult meg. A vészbizottságok megalakítása.

Az 1848-iki függetlenségi harc után reánszakadt labanc uralom legkevésbé vette figyelembe a folyóvizek partjain élő magyaroknak szorongatott helyzetét, Ennélfogva a folyóvizek szabályozása, valamint a védgátak építése csak az 1867. évben Ausztriával történt kiegyezés után kezdett nagyon lassú lépés-

ben megindulni. De milyen fejlődés volt az? Amikor az állam nem tudta a víz által szorongatott lakosságot nagyobb állami támogatással segíyezni, hanem úgyszólván folyóvizek partjain élő községek és városok magukra hagyatva vívták élet-halál harcukat az elemi erők eme támadásaival szemben.

A városok és községek előljárásgai vészbizottságokat alakítottak. Az árvédelmi munkát minden felnőtt férfi lakosra kötelezővé tették, akik árvízveszedelem esetén éjjel és nappal kötelesek voltak az árvíz által veszélyeztetett helyeken az oda vezényelt labanc katonaság és csendőrség fedezete alatt árvédelmi munkát végezni.

Nagyon természetes, hogy ezek az erőszakos árvédelmi munkák hosszú időre fenntarthatók nem voltak, hanem azokat a veszély elmúltával megszüntették.

Az árvédelmi gátak megépítésének kiosztása fejre és birtokra.

Úgy a vészbizottságok, mint a községek és városok vezetői rájöttek arra, hogy nemcsak akkor kell árvédelmi munkákat végezni, mikor már megjött az árvíz, hanem sokkal nyugodtabban lehet azt csinálni, amikor árvíz nincs.

A kivételes törvények alapján árvédelmi munkákra csak árvízveszedelem esetén lehetett embereket igénybe venni. Az árvizek megszűnése utáni munkákat, már csak megegyezés szerinti fizetések ellenében lehetett végezni. De hol vegyenek erre a célra árvíz Veszedelmek által erősen károsított és amúgy is szűkös anyagi viszonyok között tengődő községek és városok vezetői elegendő pénzt?

Úgy segítettek a bajon, hogy kiosztották az árvédelmi gátak megépítését fejre és birtokra. A vagyonos emberekre többet; a vagyontalan szegényekre kevesebbet, de mindenkinek a reá eső mennyiséget természetben kellett leróni, illetve a reá eső töltést megcsinálni. Ezen megépítendő gátak mennyiségének meghatározására szolgált az akkor divó kubik elnevezés és a kivetés során már meg volt állapítva, hogy ki mennyi kubikot köteles beépíteni. A kubik elnevezése alatt értendő mennyiség a mai köbméter számítás szerint 6.86^3 -nak felel meg.

A tavaszi árvizek elmúltával megkezdődtek a minden műszaki irányítás nélküli primitív munkásszerszámokkal össze-

hevenyészett védgátak építése, melyek a következő árvizek nyomása következtében szétmállottak, és csak újbóli nagy küzdelmek és folytonos védekezések árán lehetett megvédelmezni az árvíz által sújtott területeket a katasztrófától.

A tavaszi jó idők bekövetkeztével a birtokos osztályra kivetett kubik mennyiséget a birtokosok nem tudták a tavaszi mezőgazdasági munkák elvégzése miatt teljesíteni, azt oda adták azoknak a munkásoknak, akik bírtok nélkül voltak, akik megfelelő ellenszolgáltatásért azokat beépítették, illetve helyettük a részükre kivetett kubikmennyiséget a töltésbe behordták. Ezen munkálatok végzése az akkori primitív szerszámokkal rettenetes nagy fizikai erőt igényeltek, s így a vagyontalan munkások közül is csak azok vállalkoztak kubik hordására, akik megfelelő fizikai erővel rendelkeztek.

A kubikosok szerszámjai.

Az első kubikos szerszámok voltak: faásó, falapát és két rúdra szegezett deszka (targonca), melyet két ember a két végén fogva vitt fel a töltésre. De úgy ez is, mint minden más, a folytonos fejlődés következtében mindég tökéletesbül, s végre a megfelelő kubikos szerszám kialakulásával kialakult a vagyontalan és fizikailag erős munkások táborából a kubikos osztály, amely már most hivatásánál fogva a kubikos elnevezést kapta.

Az akkori csekélyszámú erős fizikai munkásoknak bő munkalehetőség és megfelelő megélhetést biztosított a főntebb vázolt kubik behordása. Ennek folytán mindég több és több ember kapott kedvet ezen nehéz munka elvégzésére. A folytonos földdel való munkálkodás következtében gyakorlatilag is nagyot haladt a kubikos osztály, mert munkája közben mindig azon gondolkodott, vajjon miként kell minél rövidebb idő alatt minél többet és könnyebben teljesíteni. Ezen gondolkodása következtében elsősorban a szerszámok tökéletesebbé tételére gondolt, így a faásót és falapátot felváltotta a vasásó és vaslapát, a targoncát pedig a hosszú derekú és keréken guruló talicska.

A főnt vázolt átalakulás és fejlődés következményeképpen megjelent a földmunkák végzésére a kubikos, ámbár még mindig elég primitív szerszámokkal, amelyek még nagyon sok kívánnivalót hagytak hátra, melyet az idő haladása és fejlődése van hivatva megoldani.

A kubikos munka és vele a kubikososztály az árvizek által veszélyeztetett vidékeken fejlődött ki. — Szeged, Csongrád, Szentes és Mindszent a kubikosok gócpontjai.

A kubikos munka és vele együtt a kubikososztály ott fejlődött ki a leghamarabb és legjobban, ahol erre a természeti erők kényszerítő hatással voltak. Az árvizek által állandóan veszélyeztetett vidék a kubikososztály őshazája. A legveszélyeztetett vidék Csongrádvármegye volt, ahol a Tisza folyó rohamos áradásaival szemben állandóan védekezni kellett védtöltések építésével, emelésével.

Nagyon természetes, hogy ott, ahol az emberek nagyobb tömegekben éltek, mint például a városokban, ott több ember lévén s így több ember volt kénytelen a kubikolással foglalkozni, így lett Szeged város a kubikos munkások főgócponja. Azután következett Hódmezővásárhely, Szentes, Csongrád és Mindszent.

Szegváron nem fejlődött ki a kubikososztály oly mértékben, mint az említett helyeken, amennyiben Hódmezővásárhely és Mindszent a két nagy kubikos gócpont közé került. Ügyszintén Csanytelek és Tömörkény községek is Szeged és Csongrád között vannak, melyeknek erősen kifejlődött kubikos népe szívesen végezte el a reájuk eső földmunkákat. Csanytelek, Tömörkény és Szegvár községek munkás lakossága szívesebben foglalkozik mezőgazdasági munkával, mert a kubikoláshoz kevésbé ért, mint a főntebb említett és folytonosan kubikolással foglalkozó városok és községek munkásai.

Élet-halálharcot vívnak a földmunkások az árvízkatasztrófák ellen. — Az árvédelmi gátaknak állami támogatással megindult építését hivattott mérnökök irányítják.

A Tisza folytonos áradásai között vívták élet-halál harcot a folyóvizek partjain élő népek a természeti erőkkel» hogy községeiket erős és küzdelmes védekezési munkájukkal megóvják. Még az volt a szerencsájük, hogy értelmes és fáradságot nem ismerő szorgalmas földmunkásokkal rendelkeztek, akik munkájukban egészségtik kockáztatásával végezték mindenféle időben nehéz feladataikat.

A nyolcvanas évek elején, mikor az állam pénzügyeit némileg rendbehozta, az árvédelmi munkálatok állami támogatásban, részesültek, hol kölcsön, hol segély alakjában. Ezzel megkezdődött az árvédelmi gátak kiépítése, melyeket most már nem a községi előljáróságok és vészbizottságok irányítottak, hanem az arra hivatott mérnökök, mint műszaki közegek,

A mérnökök eltörlik a természetbeni kubik teljesítését és behozzák a gátfejlesztési adót és akkordbéreket.

Az árvédelmi gátak építésénél foglalkoztatott mérnökök a természetben leszolgáltatott kubik teljesítését eltörölték, mint idejét múlt és elavult rendszert és helyette életbe léptették a bérfizetést, ami a behordott kubik száma szerint számoltatott el.

Ez az újítás nagyon is természetes volt, amennyiben az árvédelmi gátak műszaki megépítése szerint nem csak földre és kubikosokra volt szükség, hanem pallókra, zsilipekre és egyéb műtárgyak építésére, amelyek csak egységes irányítás mellett, csak készpénz fizetéssel voltak megoldhatók, amennyiben most már szükség volt egyéb ipari munkásokra is, úgyszintén művezetőkre, akiket csak pénzzel lehet díjazni,

Az eltörölt természetbeni kubik teljesítése helyett életbe léptették a gátfejlesztési adót, amelyet mindenki köteles volt fizetni, aszerint, kinek mekkora területét védték az árvédelmi gátak és ezen beszolgáltatott adókból fődőzték a gátak építésének költségeit. így lett tehát az árvédelmi gátak építésénél szükségképen foglalkoztatott munkásokból, megállapított akkordban dolgozó kubikos.

A kubikos talicskakészítők.

A kubikosok szaporodásával szükségszerűen kialakult a faipari munkások közül a kubikos talicskakészítők osztálya, amely megszerkesztette a könnyen kezelhető kubikotalicska típusát. A talicskák készítését a munkásoknak meghallgatásával mindig módosították úgy, hogy sok találgatás és próbálgatás után jutottak el a jelenlegi könnyen billenő és könnyen kezelhető kubikos talicska típusáig. A talicskák készítése ott érte el a leghamarabb a fejlődést, ahol azokat a legnagyobb mértékben

használták. Szegeden alakult ki a legelső, az akkori kornak megfelelő talicskatípus.

Az 1870-es évek vége felé azonban Szeged kezdte elveszteni a talicskakészítés terén szerzett előnyeit és előtérbe nyomult: Szentes, Csongrád, Mindszent, ahol most is a legjobb típusú kubikos talicskákat készítenek.

Az ipar és kereskedelem felszívta a kubikosokat.

A szegedi árvíz után ugyanis Szeged városa nagyon rohamosan fejlődött, csaknem újjáépült. Az építkezések ott, helyben foglalkoztatták több éven keresztül a kubikos munkások tömegeit, Szegeden a város felépítése után rohamosan fejlődött az ipar, a kereskedelem, amely fejlődést nagyon elősegítette Szeged város szerencsés földrajzi helyzete, úgy hogy a város rövid 10-15 év elteltével nemcsak a kubikos talicskakészítésnél szorult háttérbe, hanem az alföldi kubikos gócpontot is elvesztette. Az ipar és kereskedelem felszívta a társadalomnak munkabéréért dolgozó azon részét is, akik eddig kubikolással foglalkoztak.

Szegeden ma már alig lehet hivatásos kubikost látni, mert az mind átalakult gyári és ipari munkássá. A kubikosok gócpontjai ma Szentes, Csongrád és Mindszent, amely helyek ezrével ontják a vidékre kubikos munkásaikat.

A kubikosok a jobbágyságból történt felszabadulás után.

A kubikos osztály kialakulásához és fejlődéséhez a főntebb vázolt kényszerű árvízvédelmi munkákon kívül nagyban hozzájárult még az a körülmény is, hogy a jobbágyságból felszabadult nagy tömegek nem tudtak az akkor primitív gazdálkodásban elhelyezkedni, illetőleg azokat a polgárosított társadalom a mezőgazdaságban nem tudta foglalkoztatni. Ezért a minden termelési eszközök nélkül maradt munkásság, megragadta a megélhetésre és elhelyezkedésre kínálkozó új alkalmat, teljes erővel és energiával vetette be magát új foglalkozásába és még örült, hogy az akkori viszonyok között talált egy oly foglalkozást, amelyben létét és megélhetését biztosítottnak látta.

A kubikosok fiai segéd munkások (talicskahúzó) kubikosok lettek.

A kubikos munka természetbeni leszolgálásának megszűntével életbe léptetett fizetésért teljesített akkordmunka már most nemcsak a családfőt foglalkoztatta, hanem a családban lévő nagyobb fiúkat is, akik mint segéd munkások (talicskahúzó) az édesapjukon segítve, együtt dolgoztak. Ezáltal a munkát megtanulva és azt megszeretve, felnőtt korukban maguk is kubikosok lettek, Arról szó sem lehetett, hogy kisebb városokban és községekben élő kubikosoknak a családjaik ipari pályára lépjenek, mert a kezdetleges és lassú fejlődésben lévő ipart és kereskedelmet ellátta pótlással a társadalomnak az a rétege, amely már akkor azokkal foglalkozott, így nem maradt más hátra, mint a kubikos családtagjai is azok lettek, ami édesapjuk volt: kubikos. Később, amikor már az ipar és kereskedelem bizonyos fejlődési fokot ért el és minél több és több ifjú munkásra volt szüksége, gondolt csak a kubikos arra, hogyha volt családjában gyenge testalkatú és kevés fizikai erővel rendelkező fiú, akkor azt mondta, hogy ez jó lesz suszternak, vagy szabónak. De viszont az erős fajú, kellő fizikai erővel rendelkező családját a viláért nem adta volna ipari pályára.

Köbméter számítása földmunkánál.

Semmi sem örök és minden a természetes fejlődés törvényeinek van alávetve. Ezen természetes fejlődés következményeképpen 1876, év január hó 1-én életbe lépett a méter, mint százados mérték egység és vele együtt a köbméter számítás, amely örökre eltörölte a kubik elnevezésű és a mennyiség meghatározására szolgáló mértékegységet a földmunkálatok végzésénél. De viszont a kubik meghatározására szolgáló mérték egység az öl, suk és coll továbbra is fennmaradt a fakereskedelemben, sőt még manapság is mindennemű faanyagot ez szerint számolnak el.

Senkit sem érintett ez az új számítás olyan érzékenyen, mint a kubikos osztályt, nemcsak azért, mert törölték a már megszokott kubik szót, hanem azért, mert az időközben a gyakorlatban elsajátított mennyiség számítási tudományát is fölöslegessé tette. Most már ezen időtől kezdve nem volt egyetlen

kubikos sem, aki meg tudta volna állapítani, ki tudta volna számítani, hogy napi munkája el végeztével mennyi teljesítményt tudott elérni. Nagyon természetes, hogy ezáltal nagyon sok esetben volt perlekedés és zúgolódás a mérnök és kubikos között s ez tartott mindaddig, míg csak a kubikos is, némileg meg nem tanulta az új mértékegység alapján a köbméter számítását. De ez bizony nagyon nagyon nehezen és lassan ment, különösen az idősebb kubikosoknál, akik sehogyan sem tudtak beletörődni, sehogy sem tudták megérteni, hogy miért kellett eltörölni a hosszú idők óta gyakorolt s általuk is elsajátított és ismert mértékegységet és helyette életbe léptettek egy új mértékegységet, amelyet megérteni nem tudtak, sőt a legtöbbje soha nem is tanulta meg.

A kubikosok a liter és kiló bevezetését örömmel veszik.

Nem zúgolódott a kubikos a folyadék kimérésére ugyanekkor életbe léptetett literre, sőt sokszor örömeinek adott kifejezést az által, hogy egy liter borból többször és nagyobbat lehetett inni, mint azelőtt egy itcéből.

Úgyszintén csakhamar megtanulta a súlymérték megállapítására szolgáló kilót is, mert ezek szemei előtt lettek mérve és szerinte világosabb és könnyebben érthetőbb volt, mint a méter, melyet az általa kiásott gödörben a mennyiség kiszámítására használt a mérnök.

A köbméter számításba a kubikosok beletörődnek.

A kubikosok a földmérések alkalmával mindig hátratett kezekkel sandán néztek a földmérést eszközlő mérnökre, meglátsozt arcukról, hogy nem hisznek a mérés és számítás igazságában, amennyiben a mérést és számítás ellenőrizni nem tudták, mindig azt gondolták, hogy a mérnök őket becsapja. Majd később mégis valahogy beletörődtek és meg is nyugodtak a köbméter elnevezésben, de azt sehogyan sem akarták tudni megérteni és sokat mondogatták egymásnak, hogy azt nem bánnák, ha köbméter is van, csak miért nem fizetnek érte annyit, mint amennyit fizettek egy kubikért.

A vízimérték és a műszer a háromlábú herteperte.

A köbméter számíttással majdnem egyidejűleg jelent meg a laibikos munkák színterén a vízimérték és a műszer. Az ördögös masina, amit az akkori kubikos világ háromlábú hertepertének nevezett el és most már erre nézett olyan gyanúsán, mint előzőleg a köbméter számíttást végző mérnökre. Mondogatták is sokan egymásnak, hogy ez nem is emberi találmány, hanem maga az ördög hozta és szerintük ezen gondolatukat támogatta az a körülmény, hogy a természeti törvényekkel szemben ez nem arra szalad, amerre laposabb, hanem mindig partnak és mégis csak megtudja mutatni, hogy hol van a lapos, hol nem kellő magas a töltés és hol nincsen rendes fenék mélységen a csatorna. Úgy erre is, mint minden más újításra, nagyon haragudtak és hogy ha a kubikoson állott volna, ami készlet volt ebből az ördögös masinából, azt mind összetörték volna és soha többet nem engedtek volna csinálni. Leginkább azért haragudtak a kubikosok ezen műszerekre, hogy ezek segítségével precíz műszaki munkát tudtak az építést vezető (mérnökök csinálni s azt a természetben előállott földmunkálatok végzésénél meg is kívánták, ami műszerek feltalálása előtti munkálatokhoz viszonyítva jelentékeny munkatöbbletet és gondosabb megépítést igényelt,

Ezen műszerek segítségével könnyen megtudták a mérnökök állapítani már a munkálatok megkezdése előtt, hogy milyen magasnak kell lenni a töltésnek és hol milyen mélynek a vízlevezető csatornának, hogy azok megfeleljenek a rendeltetésüknek. Tudtak előre fölméréseket eszközölni, terveket és műszaki rajzokat készíteni, amelyek alapján azután megindulhatott az igazi céltudatos munka.

Az árvédelmi gátak építésének megindulása a tiszai vonalakon.

A műszaki irányítással megindított céltudatos munka legalsóbb is ott vette kezdetét, ahol az árvizek a legtöbb kárt okozták, tehát legelőször is a középtiszai vonalon. A 80-as évek elején tehát nagy erővel indult meg ezen veszélyeztetett helyeken az árvédelmi gátak megépítése, ahol már a közép tiszai vonalon élő emberek nagy mértékben foglalkoztak a gátak meg-

építésénél, s már eddig elsajátított tudásukat és gyakorlatukat szélesbítve, eredményesen végezték nehéz munkájukat, A közép-tiszai vonal védgátjainak megépítése után az árvizek egyidőre nem fenyegettek katasztrófával. A felső és az alsó Tisza vonal került bajba s ott csinált árterületeket a víz magának, amennyiben ott még az árvédelmi gátak kiépítve nem voltak, mert arra nekik eddig még szükségük nem volt. A műszaki közegek látták, hogy eredményes védelmi munkát csak úgy tudnak csinálni, hogyha az egész Tisza folyó mentén megépítik az árvédelmi gátakat. Most már a műszaki közegek is gyakorlatilag nagyon sokat tanultak és csakhamar kezdetét vette a felső- és alsótiszai vonalak védgátjainak kiépítése. Tudva azt, hogy erre a célra már vannak kellő gyakorlattal rendelkező kubikosok, azokat javasolták elszállítani a felső és alsó vonalak védgátjainak építéséhez s így kezdődött meg a kubikos vándorlás a munka után, amely még napjainkban is tart.

A kubikosok életmódjának megváltozása.

A kubikos munkásoknak a vándorlással egészen megváltozott az életmódja, családjától távol, messze idegenben volt kénytelen hónapokon keresztül élni, saját főztét enni, ruháját maga mosni és sajátos alakú gyékényponyva kunyhókban aludni. Sokszor emberlakta helyektől távol, künn a réten, az erdőn, ahol éppen a munkája volt. Ezen megváltozott életviszonyok közepette nagyon sok nyomor és szenvedés jutott osztályrészül a kubikos munkásnak. Fáradságos és nehéz munkája után még megfelelő lakással sem rendelkezett, mert a főttebb jelzett kunyhó nem nyújtott semmi kényelmet, mert ott csupán annyi hely jutott egy emberre, ahol csak feküdni tudott. Nyáron még valahogy tűrhető volt ez a lakás, de akkor is a szúnyogok ezrei kínozták elgyötört testét éles és fájdalmas marásaikkal, úgy hogy még éjjel sem tudott aludni. Ősszel és kora tavasszal pedig a sok esőzés következtében dolgozni nem tudott és rá volt kényszerítve, hogy ilyen időkben mindig napokon keresztül bent legyen a kunyhóban, ahol egyebet sem tudott csinálni, mint feküdni.

A kubikos táplálkozása is megváltozott.

A kubikos nélkülözni volt kénytelen a magyar kubikosné

által készített ízletes ételeket. Főtápláléka volt: reggelire nyárson sült szalonna, pirított kenyérrre csöpögtetve zsír, délben a rendelkezésre álló, egyetlen főzőedényben, a bográcsban főzött tarhonya, lebbencstészta és paprikás krumplic. Egész héten ezeket felváltva főzögette. Húst csak vasárnap főzött, amikor egész heti ételmének bevásárlása véget be kellett mennie a legközelebb eső faluba, ahol húst is vett, melyet paprikásnak főzött. Az alföldi kubikos által a bográcsban főzött paprikás világhírű.

A kubikosok kunyhói.

Festői látványt nyújtanak a kubikosok által gyékényponyvából épített kunyhók százai. Önkéntelenül is eszünkbe juttatják azt a kort, amikor még őseink pusztákon táborozva, kunyhókban és sátrakban éltek nomád életüket. A kubikos munkás is vándorlásának elején meglehetősen nomád életet élt. Egyéb szórakozása nem volt, mint a folytonos munka. Egyetlen művelt ember, akivel érintkezett, a mérnök, aki szintén nagyon sok esetben künn a munkán, a kubikosok között részére összetákolat deszkabódében lakott.

A kubikosnak ismertetett élete napjainkig csupán annyit változott, hogy a kunyhó lakások valamivel gyérebbek lettek. Ezek helyett, különösen uradalmakban végzett kubikmunkáknál adnak lakást, amely azonban sokszor, sajnos, nem felel meg azoknak az emberi szempontoknak, amelyek alapján a kubikos fáradtságos munkája után, már a munka sikeres viteléhez is megkívánt pihenésre joggal igényelhet.

A kubikosok kultúrélete.

Lehet-e erről egyáltalán beszélni? A munka színhelye legtöbbször igen messze esik a falutól. Az iskolázás és művelődés lehetőségei, sajnos, nincsenek meg. Egyedüli jóakarató oktatója a kubikosnak a mérnök, akitől az ismereteket szomjazó kubikos sokat tanul.

Vasár- és ünnepnapokon a kubikosok, amikor emberfeletti nehéz munkájuk után pihennek, ruhájukat javítják és fehérneműjüket mossák, közhasznú könyvet és jól szerkesztett újságot olvasni szeretnének. De honnan kapják azokat oda, a messzi helyre, ahová igen gyakran csak a madár tud eljutni.

De különben is kultúráról, civilizációról, humanizmusról, munkás jóléti és szociális intézményekről, mindaddig korai beszélni, míg a társadalomnak egy igen tekintélyes és föntiekből kitűnően igen hasznos munkát végző rétege, a kubikoság, a legnehezebb gazdasági és szociális életviszonyok között él és tenődik.

A kordélyos osztály kialakulása.

A folyó vizek partjain a műszaki vezetéssel megépült védgátak folytán az árterületek megszűkültek s ezáltal az árvizek magasabbra emelkedtek, úgy, hogy csakhamar a meglévő töltések alacsonyaknak bizonyultak, melyeket emelni kellett. Ügyszintén a folyóvizek szabályozatlansága folytán az ár csak nagyon lassan tudott lefolyni, mert nagy utakat kellett megtennie, ami a folyóvizek szabályozására vezetett. Már most úgy a töltések, valamint a folyóvizek szabályozásánál előforduló munkák végnélkülieknek látszottak.

A védgátak megépítése nagyon sok földet igényelt s már az emeléshez szükséges földanyag a töltéstől olyan távol volt, hogy a kubikosoknak talicskával odaszállítani majdnem lehetlenné vált. Ekkor alakultak ki a kubikosok soraiból a jelenlegi kordélyosok, természetesen azok sem olyan formában, mint jelenleg, mert ők is a fejlődés törvényszerűsége szerint jutottak a mai nivóra.

A kordélyosok először csak kocsival dolgoztak, ami nagyon hátrányos úgy a rakodásnál, mint az ürítésnél.

A legelső kordélyosok Olaszországból jöttek és először Szegeden a város feltöltésénél foglalkoztak. A magyar kordélyosok az olaszoktól látták és tanulták a kordélyos munkát. Olyan kordélyokat csináltattak, mint az olaszoké. Mikor pedig az olaszok hazautaztak hazájukba, az összes felszereléseiket a magyar kordélyosok megvették és azóta ők is járnak az országot, különböző kordélyos munkát végezve.

A magyar kordélyost ott látjuk a magyar kubikos munkással együtt a gátak építésénél, vízszabályozási munkáknál, vasutak és országutak építésénél és mindenütt, ahol csak földmunkákat végeznek. Az ő munkájuk mintegy kiegészítő része a kubikosok munkájának. Életviszonyaik hasonlóak a kubikoséhoz. Ők is épügy rabjai mesterségüknek, mint a kubikosok, sőt még

jobban, amennyiben kordélyos munkájuk végeztével nem mehetnek haza szülőfalujukba, mert ott munkájuk nem akad, A lovakkal nem szabad hazamenni és munkanélkülivé válni, mert akkor nagyon hamar tönkre mennek. A lovakat éppen úgy kell táplálni, ha nem dolgozik is, mint amikor dolgozik. Emiatt a kordélyos kevés megtakarított pénze hamar elfogy, hogyha nem kereshet.

A kordélyosok élelmezése, valamivel jobb, mint a kubikosoké. A kordélyossal legtöbb esetben vele van a felesége és családja, s így nincs rákényszerítve, hogy maga főzzön és ruháját maga mossa, mint a kubikos. Az elhelyezése is annyival jobb, hogy a lovakra való tekintettel, hogyha a falu közel van, ott lakik.

Ha pedig a falu távol esik munkájától, akkor deszkából kénytelen istállót csinálni a lovak részére, amelyet úgy épít meg, hogy annak egyik sarkában neki és családjának legyen helye, amely a kunyhó lakásnál mégis csak többet ér.

Az elmondottakból látjuk, hogy a kordélyos is éppen olyan értékes tagja a társadalomnak, mint a kubikos, ki éppen olyan nehéz és fáradságos munkát végez, sokat szenved, sokat nyomorog és sokat utazik egyik munkáról a másikra. A legtöbb esetben mindent felrakva a kordélyukra és hosszú sorokban mennek faluról falura, sokszor egész héten keresztül, mindaddig, míg az újabb munka színhelyére el nem érnek. Amerre elmennek, kiesődül az egész falu népe az utcára és bámulják a ritka látványt, amelyet az utazó kordélyos csapat nyújt.

Ez a sorsa a kordélyosoknak, akik a vasút- és útépitéseknél, a védtöltés építéseknél igen értékes munkát végeznek és ezért őket a pusztulástól munkához való juttatással és megbecsüléssel meg kell mentenünk.

Az ármentesítő és belvízszabályozó társulatok, a kultur- és vasúti osztálymérnökségek alakulása. — A magyar mérnökök és kubikosok elvülhetetlen érdemei.

A nyolcvanas évek közepén rohamosan alakulnak az ármentesítő és belvízszabályozó társulatok, folyam- és kultúrmérnökségek, államépítészeti hivatalok, vasúti üzletvezetőségek és osz-

tálmérnökségek, melyek hivatásukhoz képest a saját hatáskörükben nagy lendülettel fogtak hozzá a gátak építéséhez, folyóvizek szabályozásához, belvizek lecsapolásához, valamint utak és vasutak építéséhez. Ezeknek a műszaki munkáknak a végrehajtásával csakhamar kiragadták országunkat a régi tepsedéséből és a kultúrországok közé emelték. Országunk kultúrországgá történt átalakulásához a mérnökök és egyéb műszaki közegek munkáján kívül a magyar kubikosság is nagyban hozzájárult. Az országban előforduló mindennemű földmunkálatoknál otí látjuk a magyar mérnökség mellett a magyar kubikosokat és magyar kordélyosokat, mint végrehajtó erőt.

Országunk területén levő összes védgátak, belvízlevezető csatornák, az összes országutak és vasutak földmunkálatai, valamint a talaj javítási és alagsövezési munkák, mind a magyar mérnökség és magyar kubikosok nevéhez fűződnek, akik hervadhatatlan érdemeket szereztek a magyar névnek, nemcsak országunk területén, hanem a külföldön is. Bámulatos eredményt produkált a magyar mérnöki kar a magyar kubikossággal országunk területén levő két nagy tó, a Fertő és az Ecsedi láp lecsapolásával, ahol százezer holdakra terjedő ingoványos és használhatatlan területeket alakítottak át elsőrendű termőföldre, melynek a megtekintésére sok külföldi közgazdász jött Magyarországra és hazájukba magukkal elvitték a magyar mérnökség és kubikosság hírnevét.

A kapitalizmus mint vállalkozó. A kapitalista vállalkozás káros következményei.

A nagy lendülettel megindított földmunkálatoknál a kapitalizmus éles szeme új területeket ismert fel, ahol már összegyűjtött tőkéjét jövedelmezőleg gondolta elhelyezni s ennek a gondolatnak következményeképen a munkás és munkáltató közé férközve, mint vállalkozó lépett fel. A kapitalizmus ezen ténykedésével elérte azt a célját, hogy a kubikos a munkáltatóval a munkabérre vonatkozólag nem érintkezhetett.

A kubikos és munkáltató között addig fönnálló jogviszonyt a kapitalista vállalkozó megszüntette és a munkálatokat egyszerű, rideg üzleti számításokon alapuló vállalkozásnak minősítette, ahol most már nem a műszaki közegek és a kubikosok lelkiismeretes és ambiciózus szeretettel megépített munkája volt

a fő, hanem a vállalkozói haszon, melynek biztosítása érdekében a kapitalizmus minden eszközt megragadott.

Nem a tisztességes számításokon alapuló vállalkozások el- len vagyunk. De kérjük, mi szükség volt arra, hogy a kubikos és a munkáltató közé ékelődjék egy harmadik személy, aki a végzendő munkálatoknál sem műszaki, sem pedig fizikai munkát nem végez. Összes ténykedése csupán abból áll, hogy a munkálatok végzésére megállapított összegeknek egy tekintélyes részét magának megtakarítsa és azt vállalkozói haszon címén elkönyvelje.

A földmunkálatok területén megjelent vállalkozói kapitalizmus a kubikost többé nem tekintette munkatársának, amint ezt megtette annak idején a munkáltató, illetőleg az általa műszaki vezetéssel megbízott építető hivatal, hanem anyagnak és árucikknek, melynek értékét a kereslet és kínálat szerint egyoldalúlag ő állapította meg.

Ezek után nem jött számításba, hogy a kubikos valamely munka elvégzésénél mennyi munkaerőt használt föl és mennyi értékű teljesítményt ért el, hanem hogy ha látta a vállalkozó, hogy valamely munka elvégzésére sokan jelentkeztek, akkor a munkabéreket lenyomta, ha pedig nem jelentkeztek túl sokan, akkor valamivel többet fizetett, de arra szigorúan vigyázott, hogy a maga részére lehetőleg minél nagyobb vállalkozói haszon biztosítva legyen,

A kubikosok megélhetésének rosszabbodása, önállóságukat elvesztik és elégedetlenségükben népbolondítók kezei közé kerülnek.

A földmunkálatokat teljesítő kubikosok és kordélyosok elvesztették önállóságukat, a kapitalizmus rabszolgái lettek. Többé nem látták létfenntartásukat biztosítottnak, mert keresetük nem az általuk végzett teljesítménytől, hanem a konjunktúrától függött. Ha a konjunktúra reá nézve kedvező volt, úgy tudott keresni annyit, hogy családjával együtt szűkösen meg tudott élni. Ellenkező esetben pedig a nélkülözés és nyomor lett osztályrésze,

Elkeseredve nézte, mivé lett élete, hogy egész évi szorgalmas munkálkodása után sem képes magát és családját tisztel-

séges ruhával és étellel ellátni, viszont tudta azt, hogy munkája révén a vállalkozók meggazdagodtak, A vállalkozó kapitalizmus a kubikosok és kordélyosok ezen elkeseredését figyelembe nem vette, hanem igyekezett pozícióját megerősíteni, egymással társulva, szervezkedve, egymást támogatva, a vállalkozói hasznot végtelen időig biztosítani, ami sikerült is.

Nem volt nehéz dolog. A kapitalizmus a gazdaságilag gyenge és tudatlan, szervezetlenül álló kubikosokkal állott szemben, akik nem tudták gazdasági érdekeiket megvédelmezni a tudásban, politikai hatalomban s tőkében erősen megnövekedett vállalkozókkal szemben, így tartott ez hosszú ideig. Az elégedetlenség és zúgolódás nőttön nőtt s végre a kilencvenes évek elején a nagy földmunkás mozgalmakra vezetett.

Várkonyi Istvánnak és társainak könnyű volt a kétes kimenetelű vállalkozásokhoz embereket szerezni, annál is inkább, mert az ország tele volt elégedetlen emberekkel, akiket könnyen meg tudott szerezni hóboros eszméinek, amelyek egymásik helyen kirobbanásokra vezettek.

Az elégedetlen emberek közé tartoztak a főntebb vázolt okokból a kubikosok is, akik a Várkonyi-féle népboldogító eszme bukása után belátták küzdelmük céltalanságát s azzal segítettek a bajon, hogy nagyon sokan kivándoroltak külföldre, A tehetősebbek Amerikába, akik bírták fedezni az odautazás költségeit, a kevésbé tehetősek pedig a körülöttünk levő országokba, ahol szorgalmas és kitartó becsületes munkájukkal hírt és elismerést szereztek a magyar kubikos névnek.

A kubikosok munkája külföldön.

A magyar kubikosok építették Galíciában a Lavócne, Stryj, Lembergi vasutakat, a drohobíci petróleum medencéket. Steyer országban a Voicberg és köflaki szénbánya föltárásánál csongrádi kubikosok dolgoztak, úgyszintén Villdon és Veitz közötti vasutat is azok építették.

Bécsben a Präterspitz rettenetes földmunkáját a csongrádi és szentesi kubikosok csinálták, ahol 2 évig állandóan dolgoztak.

Morvaországban Brünn környékén akkoriban épülő vasút- és csatornamunkáknál nagy számmal volt képviselve a magyar kubikos, Ausztria területén is nagyon sok vasút és csatorna-építés hirdeti a magyar kubikos jó hírnevét.

Mindenütt szerették és becsületesen meg is fizették a magyar kubikos munkáját, mert hozzá hasonlóan szorgalomban, kitartásban, teljesítményben azokban az országokban még nem láttak. Az ottan keresett és megtakarított pénzecskéjüket hazaküldve tisztességesen el tudták tartani családjaikat.

Szerbiában, Belgrád és Sabác között a Dunavédegátat, valamint Boszniában Racsától kezdve a Drina folyó védgátjait, úgyszintén Bjelina környékén számos csatornamunkát a magyar kubikosok csinálták. Romániában a Verciorova Turnu-Severin Kraijovai vasútvonalat is magyar kubikosok csinálták.

Ezeken kívül Csehországban, Sziléziában, Gácsországban különböző kubikmunkára nagyszámban jártak a magyar kubikosok.

A tavaszi jó idő beálltával százával mentek különböző országokba kubikmunkára, ahol egész nyáron keresztül dolgoztak és a megtakarított pénzüket hazaküldve, még nemzetgazdasági szempontból is hasznos munkát végeztek. Ősszel a rossz idők beálltával pedig ismét visszajöttek, hogy a nehéz és fáradtságos munka után megérdemelt téli pihenésüket családjuk körében tölthessék el, amelyet oly hosszú ideig, sajnos, nélkülözni voltak kénytelenek,

A kubikosok keresete a kivándorlás folytán emelkedett. Megindul a szervezkedés.

A kubikosok létszáma a kivándorlás folytán meglehetősen lecsappant és az itthon maradottak pedig éltek a rideg üzletszerű elvvel, hogy a kereslet és kínálat szabályozza a munkabéreket s így, miután a kereslet nagyobb volt, mint a kínálat, a munkabérek némileg emelkedtek.

A munkaerő közönséges piaci árúciikk, melyet a kubikosok szervezkedve, összefogva és egymást közösen támogatva, mint egyetlen vagyonukat, minél jobban értékesíteni törekedtek.

A kubikos-lakta városokban és községekben a különböző érdekszervezetek, ú. n. önképzőkör, általános népkör, földmunkáskör, földművelők önképzőköre, stb. alakultak. Ezek a pici kis körök egymástól teljesen elszigetelve vívták élet-halál harcaikat a kapitalizmussal szemben, természetesen negatív eredménnyel, nem is szorítkozva másra, mint hogy tagjaikat nevel-

jék, tanítsák és megismertessék velük a nagyvállalkozó kapitalisták harci fegyvereit és harcászati módjait.

Sokan azonban nem jó szemmel nézték, hogy a munkások is szervezkednek. A szervezkedés, mely, sajnos, negatív volt, nem a haza ellen, hanem arra irányult, hogy a munkások is lehetőleg jobb keresethez juthassanak és megélhetésüket biztosíthassák. Ebből a hazának semmi kára nem volt, inkább haszna. Csupán a vállalkozó élvezett volna kevesebb vállalkozói hasznot,

A földmunkászvállalkozók elválasztották a kubikost lelkileg a munkájától, aki már nem tudott többé örülni alkotásának, mint annakelőtte. Fáradtságos munkájának gyümölcsét nem ő, hanem a vállalkozó élvezte.

A munkások szervezkedésére szükség volt, mert a munkaterek átalakultak nyereszkeskedési telepekké és a kubikos megszűnt a vállalkozónak munkatársa lenni.

Így tartott ez hosszú ideig, A kubikosok és kordélyosok jöttek-mentek, részben külföldre, részben a Nagy-Magyarország minden tájékára, végezték hivatásukat, nagy fáradtsággal, kevés haszonnal. Nem is lebegett lelki szemeik előtt egyéb, csupán az, hogy csak annyit tudjanak keresni, hogy munkájukból valahogy megélni tudjanak. A polgárosodásról, vagyonszerzésről most már szó sem lehetett. Annak idejében a kubikosok nehéz és fáradtságos munkájuk után, mire megöregedtek, tudtak mégis kis házat, kis szőlőt, kis földceskéi szerezni, hogy öreg napjaikra mikor már nem tudnak dolgozni, ne kelljen kolduskenyérre szorulni, vagy pedig családjuk terhére lenni.

A vállalkozók kiküldöttéi elhalmozták a munkásokat ígéretekkel, melyeket nem tartottak be.

A nagy földmunkavállalkozók szolgálatában levő mérnökök és ügynevezett munkavezetők sűrűn ellátogattak a kubikos-lakta községekbe és városokba. Hívták és csalogatták a kubikos népet, hogy csak az ő munkájukra menjenek dolgozni, mert az milyen jó s amit ők megígérnek, a gazdájuk meg is fogja adni.

Leveleket mutogattak és valóságos aranyhegyeket ígérve szállították el messze vidékre a kubikos munkásokat, az utazási költségeket persze a nagyon jólétkü vállalkozó fődözte.

A kubikosnép hitt a mézes-mázos ígéreteknek. Elutazott falujából messze vidékre abban a tudatban, hogy jó munkát kapott. Csak amikor megérkeztek az ígéret földjére, látták, hogy az otthon tett ígéretekből nem volt igaz egy szó sem és amikor ezért panaszra mentek a vállalkozóhoz, az hallani sem akart ígéreteiről és legtöbbször azt válaszolta, hogy ilyen ígéretek ő nem tett, azokra senkit fel nem hatalmazott. Kérjék az ígéretk bevéltását attól, aki azokat megette. De az ígéretekett tett egyén már nem volt ott, hanem elment máshová, hogy a vállalkozónak másík munkájára ismét szállítson kubikosokat. A becsapott kubi-kosok rendszeren azt az ígéreteket kapták, hogy a vállalkozó alkal-mazottját el fogja szolgálatából bocsátani, mert hazudott. Ez azonban nem történt meg.

A munkások megpróbálják a munkát elvégezni és előlegekből élnék.

A munkások megpróbálták a munkát, hátha meg tudnának rajta élni. Hiszen már úgy sem tehetnek mást, mert nincsen egy fillérjük sem, hogy tovább tudnának utazni és szépen bele-törődve, munkába állottak, ami előreláthatólag is megfelelő eredménnyel nem járt. Dolgoztak egész héten. Szombaton azután jött a vállalkozó megbízottja és átadott mindenkinek három fo-rintot előlegül, hogy a következő munkahétre be tudják vásá-rolni a szükséges élelmet, a jövő héten pedig lesz a mérés és majd akkor többet kapnak. Ekkor azután némileg megnyugodva dolgoztak a következő héten megint, pénteken, amikor már a mérésnek meg kellett volna kezdődnie, jött ismét a vállalkozó megbízottja azzal a lesújtó hírral, hogy a vállalkozónak sürgős üzleti ügyekben el kellett utaznia és azt hagyta hátra, hogy most nem lesz mérés, hanem lesz egy jó előleg, amely úgy 5 forintig is elérhet, már csak úgy munkabelátás szerint. Eltelt már most két hét, amióta dolgoztak és kaptak 8 forintot. Hazulról írt az asszony, hogy kedves párom, pénz kellene, de miből, amikor már a második hétre kellett az élelmet bevéltárolni. Az öt forint is már úgy elfogyott, hogy ami megmaradt belőle egy pár hatos, azt csak nem küldhette haza a családjának, hanem ahelyett írt egy levelet, amelyben azt írta, hogy légy türelemmel kedves feleségem, most nem tudok küldeni, mert csak előleget kaptunk,

majd a jövő héten lesz a mérés, amikor majd tudok küldeni egy-néhány forintot.

Megjött a vállalkozó és elérkezett a mérés nagy napja. A kubikosok egymástól szeretnék volna megtudni a mérés eredményét. A munka nem folyt rendes mederben, hanem pipahajukat csapva, ami az akkori kubikosoknál rendes szokásban volt összementek a szomszéd gödörből is és találgatták, számolgtatták, hogy körülbelül mennyi méterük lehet és mennyi pénzt kaphatnak. Természetesen bizonyosat senki sem tudott.

Végre este lett, a munkával föl hagyva, még a vacsoránál a nyárson sült szalonna elfogyasztása után a tűznél még sokáig foglalkoztak ezzel a témával, majd végre álomra hunyták fáradt szemeiket, még éjjel is egyik-másik azt álmodta, hogy mennyi pénzt kaptak a fizetésnél, amit reggel a munkába fogva nevetve meséltek el egymásnak.

A kubikosok fizetése

Végre elérkezett a nagy nap reggele. Früstök után jött a vonalon j végig az avizó, hogy délután két órakor kezdődik a fizetés. A világért sem dolgoztak volna fizetéskor szombaton délután, elfogyasztva a fordított kemény tarhonyát, mint rendszeren a kubikos szombati ebédjét, a gödörgazdák egymást hívatgatva indultak a mérnök úr barakjába, ami körülbelül a munka közepe táján volt. Megkezdődött a fizetés, amit nagy érdeklődés kísért, de bizony az eredmény nagyon sovány lett, mert sok gödörgazda alig kapott többet, mint a múlt szombati ügynevezett jó előleg volt, ezt mindjárt közölték is a mérnök úrral és a vállalkozó úr pénztárosával, akik vállukat vonogatva, csak annyit mondtak, hogy ők nem tehetnek semmit, hogyha nem jár több.

A gödörgazdák kiérve társaikhoz, közölték velük a fizetés eredményét, melyet általános zúgolódás kísért és megállapították, hogy itt nem érdemes dolgozni, mert ha bevásárolnak egész heti élelmet, megint csak nem tudnak haza küldeni egy krajcárt sem, pedig az asszonynak megígérték, hogy majd a mostani fizetésből küldenek haza.

A kubikosok elhagyják a munkát és vándor- útra kelnek.

Egyik-másik kubikos-csapat, miután keresete gyenge volt, elpusztítja a kunyhót és a kevés pénzével nekivág a nagy bizonytalanságnak. Gyalog elindul jobb munkát keresni, vándorol napról-napra. Ki tudja leírni azt a szenvedést és fáradságot, amin keresztül esik egy ilyen gyalogszerrel utazó kubikos csapat? A sok közül egyik-másiknak talán sikerül valahol megragadni egy kis munkát, sok azonban folytatja vándorútját, míg gyalog haza nem ér, vagy pedig útközben pénzüket elfogy és bemennek a főszolgabírói hivatalba, ahol elpanaszolják szomorú sorsukat és még szerencséseeknek lehet mondani őket, hogyha akadnak jószívű szolgabíróra, aki kötött útlevéllal (tolonclevél) hazaszállíttatja őket, mint a közrendre és közbiztonságra nézve veszélyes elemeket.

Íme, itt van a sok közül egy életkép a kubikosok életéből. A vállalkozónak nem történik semmi baja és nem is sajnálja az elment munkásait, majd szállíttat helyettük másokat. Az ártatlan, minden támasz és segítség nélküli kubikos sok hányódás és szenvedés után tolonclevéllal jut haza falujába.

Nem akarok e szomorú tárgynál tovább időzni, nem akarok róla többet írni, hisz nagyon bajos lenne azt a sok szenvedést, azt a sok nyomort mind sorjában leírni, avval egész könyvtárakat meg lehetne tölteni és nem is akarok általánosítani (tisztelt a kivételnek), de amikor a kubikosok életéről írunk, nem hagyhatjuk szó nélkül a főntebb elmondott esetet, amelyet nem válogatva, csak úgy véletlenül ragadtam ki a sok közül és hogy szóról-szóra igaz, tanúknak hívom föl azon kubikosokat, akikkel ez és hasonló eset megtörtént, úgyszintén azon főszolgabíró urakat, akik már az elmondott módon szállítottak haza kubikosokat.

A kubikosok szervezkedése.

A kubikosok érdekeik megvédésére kisebb-nagyobb körökben szervezkedvén, csakhamar rájöttek arra, hogy a sok kis apró-cseprő, külön-külön működő egyletek és körök gazdasági érdeküik megvédésére nem alkalmasak és pedig annál kevésbbé, mert nincs meg közöttük a kapcsolat és együttműködés. Sokszor egyik egylet és kör a másiknak ellene fordult a munkabérek megállapításánál és így az egyöntetűség hiánya miatt a kitűzött célt elérni nem tudták.

Ekkor vetődött föl az eszme, hogy az egész ország területére kiterjedő szövetséget kellene megalakítani, mely központi irányítással magába foglalná az összes földmunkásokat, tehát a kubikosokat is. Ezen eszme folyamánként 1906. év elején alakult meg a Magyarországi Földmunkások Országos Szövetsége, mint Magyarország első földmunkás szervezete.

A szervezet megalakításáról, annak működéséről nem kívánok bővebben foglalkozni, csupán azért említettem meg, mint a munkásmozgalom történetének egyik fontos mozzanatát. A kubikosok helyzete az 1900. évtől kezdve, némileg javult, ami annak tudható be, hogy el volt látva az ország bőven kubikos munkával és folytonosan lehetett dolgozni a tél folyamán is, ami elődjeink előtt hihetetlennek látszott, hogy még télen is lehessen kubikolni. Igaz, hogy télen nagyon nehéz és nagyon fárasztó az amúgy is nagy fizikai erőt igénylő munka. Kubikosaink azonban megragadva minden alkalmat arra, hogy némileg rendbehozzák zilált anyagi helyzetüket, dolgoztak télen-nyáron és a folytonos munka és kereset folytán helyzetük kissé tűrhetőbbé vált. így tartott ez a világháború kitöréséig.

A világháború és a kubikosok.

Az 1914. évi július hó 26-iki mozgósítás a kubikos nép életében is nagy fordulatot idézett elő. Amikor megtudták a különböző kubikmunkán lévő kubikosok, hogy kitört a háború, azonnal mindnyájan mintegy vezényszóra, otthagyták az egész országban a kubikos munkát. A mérnökök és művezetők bevonultak, a kubikosok pedig hazajöttek, hogy eleget tegyenek hazafiúi kötelességüknek. Felcserélték a kubikos számaikat fegyverekkel, csendes kunyhó lakásaikat zajos kaszárnyákkal. Életerős fiatal és tagbaszakadt öreg emberek százai lepték el a pályaudvarokat és siettek mindannyian a haza hívó szavára csapataikhoz bevonulni.

A fiatal nőtlen kubikos legények virágosán, dalolva, jó kedvvel mentek, az idősebb, családos kubikosok pedig könnyek és csókok között búcsúztak gyermekeiktől és feleségeiktől. Kissé lehangolva, de bizakodva mondogatták szeretteiknek, hogy ne búsuljatok, haza jövünk nemsokára, hiszen Szerbia csak egy früstökre való.

De elment mind, nem maradt itthon belőle senki, aki alkalmas volt a frontszolgálatra. A kubikosok nagyrésze különböző műszaki csapatokhoz nyert beosztást és rövid idő múlva ott látjuk a magyar kubikost a Szeret és Bug folyó partjain, ahol egyik kezében a fegyver, a másik kezében az ásó és a csákány, amelyekkel halálfélelmet nem ismerő bátorsággal építik a tipikus földsáncokat, a futó- és lövészárkokat. Fáradtságot nem ismerő kitartással dolgoztak valamennyien és bizony nagyon sokan közülük áldozatul estek szolgálatuknak, életükkel adóztak a haza oltárán és szép számmal tagjai a vitézi rendnek is. A világháború végeztével pedig közülök nagyon sokan csonkán, bénán kerültek haza, testi épségüket áldozták a hazáért. Viszont nagyon sok azoknak ai száma is, akik látszólag ugyan nem betegek, de a sok szenvedés, a nagy fáradalom és a sok kiáltott lelki kín következtében különböző szervi betegségbe estek, amely betegségek folytán Örökre alkalmatlanokká lettek előbbi mesteriségük folytatására, a kubikolásra.

A magyar kubikosok hazaszeretete kétségen felül áll.

Az a sok hősi tett, melyet a kubikosok a világháború alatt kimutattak, élő tanúbizonysága annak, hogy a kubikosok hazaszeretete kétségen felül áll.

A rokkant és a különböző szervi betegségben szenvedő kubikosok szenvedtek és szenvednek a hazáért legtöbbet, mert a kubikoláson kívül más munkával alig foglalkoztak és most pedig munkájukat folytatni nem képesek és ezeknél állandó a nyomor.

Nagy igazságtalanság tehát azt állítani, hogy a magyar munkás és köztük a magyar kubikos hazafiatlan és hazátlan bitang lenne. Én úgy gondolom, hogy egy olyan munkás, aki a legdrágább kincsét, az életét és testi épségét áldozta föl akkor, amikor hazája bajban volt, sokkal nagyobb hazafi, mint az a kapitalista vállalkozó, aki a papiros bakkancsokat szállította a katonáknak (ki a frontra, amely szállításokon milliókat keresett).

Nagyon sajnós, hogy a vérzivataros világháború borzalmait és rettenetes pusztításait kell tanúkul hívnunk, hogy bebizonyítsuk, hogy a kubikosok hazafiségének kétségbevonása rosszakaratú állítás és aljas rágalmazás. A világháborúban félre nem

magyarázható módon beigazolódott, hogy nincsen ennek az országnak egyetlen munkása sem, akit a hazafiatlanság vádjával illetni lehetne. A világháború eme tanulságai után tehát nem tűrhető, hogy valaki olyan szégyenletes és meggyalázó gyanúsítást mondjon azokra a munkásokra, akik hazafiúi kötelességüknek eleget téve, az életükkel áldoztak a hazáért és most csendeszen alusszák örök álmaikat, valahol hazájuktól messze, idegen földben.

Az ország fiai kivétel nélkül megtették kötelességüket a hazájukkal szemben. Nem szabad többé oly lealacsonyító módon meggyalázni azokat a hősokeket, akiknek nemzeti ünnepét üljük meg minden évben, május hó utolsó vasárnapján, akik között nagyon sok munkás is van. A hazafiatlanság vádjával ne illessük kubikosainkat, mert elesett kubikos hőseink megfordulnak sírjaikban. A sok fekete fejkendő és gyászruhát viselő hadiözvegy és a hadirokkant iránt, akiknek fájdalma és szenvedése kell, hogy mindnyájunk szívét átjárja, viseltessünk szeretettel és tisztelettel, mint hősokek iránt, akik megtették kötelességüket a hazával szemben.

A kubikosok helyzete a világháború után.

A világháború után 1918. év novemberében katonáink, köztük a kubikosaink is, a különböző harcterekekről haza özönlöttek. Kétségbeesetten szemlélték, hogy mivé lett életük, tönkre ment kevés gazdaságuk, a hosszú háború alatt elfogyott az összes megtakarított készletük, amit a 900-as évektől kezdve, helyzetük kissé jobbrafordultával sikerült folytonos, télen-nyáron tartó munkával és szorgalommal összetakarítani. Hazajöttek úgyszólván a tél beálltával s kenyér, ruha és téli tüzelő nélkül, kétségess helyzet elé kerülve, nem tudtak mihez kezdeni.

A kubikos munka megkezdéséről szó sem lehetett, pedig vasútaink, országutaink, védgátjaink, belvízlevezető csatornáink mind elhanyagolva, tönkre menve várták a szorgalmas kubikos kezeket. Úgyszintén a kubikosok munkaszerszáma, talicskája teljesen használhatatlan állapotban, összetörve hevert, s még hogyha lett volna is munka, szerszám hiánya miatt nem tudott volna dolgozni a kubikos. Pénze nem, volt, hogy azokat a háború következtében hihetetlenül felemelkedett áron be tudja szerezni. A kevés leszerelési díj szükséges volt kenyérré és tűzrevalóra.

Ruháról nem is szólva, mert a kubikos is kapott egy öltöny katonaruhát, amelyben kénytelen volt járni.

Mit vesztett a kubikos osztály a világháború elvesztésével?

Senkit sem érintett talán súlyosabban a háború, mint a magyar kubikos osztályt, mely elszomorodva látta, hogy az ország feldarabolásával mint vesztí el azokat a helyeket, ahol háború előtti időben dolgozott, keresett és családját belőle eltartotta és felnevelte. Mint világlátott emberek rögtön tisztában voltak azzal, hogy az ország feldarabolásával, megcsonkításával szűkebbre szorult a kubikos működési területe, mert mindazokat a részeket darabolták le országunk testéről, ahol a háború előtt ezrével dolgoztak a kubikos munkások.

A kubikos nem nyereszkesései telepeket vesztett az ország feldarabolásával, mint a kapitalizmus, hanem működési területeket és kereseti lehetőségeket. Nagy-Magyarország összes kubikosai ittmaradtak, a munka területek pedig legnagyobb részt más országokhoz csatoltattak. Ennek folytán ismét bekövetkezett a kubikosokból a túltermelés, ami azt eredményezte, hogyha akadt valahol egy kis munka, sok volt a jelentkező, s ezáltal a munkabér a minimális megélhetési szükségletek alá süllyedt. De hozzájárult még ehhez az is, hogyha munkához jutott is valahogy a kubikos, és nagy nehezen meg tudott egyezni a munkabérekre vonatkozólag, a pénzünk értéke úgyszólván napról-napra zuhant lefelé, a drágaság pedig ijesztő mértékben nőtt, úgyhogy a megegyezéssel megállapított munkabér már 10—15 napra teljesen semmivé lett.

A kubikos munkabérére pedig nem siettek olyan gyorsan emelni, mint amilyen gyorsan emelte a pék a kenyér árát, a hentes a zsír és szalonna árát, a kereskedő pedig a ruha árát. Ez az állapot, pedig ismét csak a nehéz fizikai munkát végző kubikos nép folyószámláját terhelte leginkább, mert a rossz kereseti viszonyok közepette nem tudott kellőleg táplálkozni és ezáltal fizikai ereje folyton romlott, s ehhez viszonyítva a teljesítőképessége csökkent, ami az akkordmunkát végző kubikos-ságban kevesebb bevételt jelentett, miáltal gazdasági helyzete napról-napra rosszabbodott.

Országunk oktalan feldarabolása végveszélybe döntötte a

jobb sorsra érdemes magyar kubikos népet. Elvesztette a működési területét, A vesztett háború után csak nagyon nehezen tudott megindulni a kubikos munka, A nagy munkanélküliség: és a vele járó szükség és nyomor teljesen tönkretette a kubikos nép fizikai erejét. Az 1920, év tavaszán meginduló kevés kubikos munkát, amely leginkább régi csatornák tisztogatásából állt, sűrű rajokban lepték el a munkára és keresetre éhes kubikosok, ahol bizony sovány keresetben részesültek. Nagy Magyarország majdnem minden vállalkozója azonban itt maradt, akik között megindult a verseny a munkák elnyerése iránt s a kínálkozó kevés munkaalkalom folytán lehetetlen árak mellett is felvállalták a munkát, amiért aztán nem tudtak megfelelő árat fizetni és mindenféle raffineriát felhasználva arra, hogy mégis valahogy rá ne fizessen vállalatára és végeredményben mégiscsak a kubikos volt a vesztes fél.

A munkások munkaerejének megóvása állami feladat.

A nehéz fizikai munkát végző munkások munkaerejének megóvása állami feladat kell, hogy legyen, mert az nemzeti vagyon. Soha ilyen szüksége nem volt az országnak arra, hogy sok és erőskarú munkás álljon a rendelkezésére, mint most, amikor az ország romokban hever, újjáépítéséhez, sok munkaerőre van szüksége, De közgazdasági szempontból is nagyon fontos, hogy az országban lakó minden munkás megőrizze, sőt nevelje, gyarapítsa fizikai erejét, hogy ezáltal sokkal többet tudjon termelni, amiből végeredményben az országnak, az összességnek van haszna.

Hogy áll annak az országnak a közgazdasági mérlege, melynek fizikailag gyenge és kevesebb teljesítményű munkásosztálya van? Ahol a termelési költség egészen felemésztí a termelt áruk értékét, ott nemzeti haszon nincs, az olyan országnak a munkából semmi jövedelme nincs s az olyan ország előbbutóbb gazdaságilag tönkre fog menni. A fizikai munkásnak munkaereje nemzeti vagyon, amelyet megőrizni, növelni, gyarapítani állami feladat kell, hogy legyen. Hogyan lehet ezt a munkaerőt, mint nemzeti vagyont gyarapítani és fejleszteni? Nagyon természetes, hogy csak úgy, hogyha a munkástömeget megfelelő kereseti lehetőségekhez juttatjuk, hogy módja legyen

jól táplálkozni, jól öltözködni, egészséges lakásban lakni s munkaidejét szabályozni. A jó táplálkozás elősegíti a munkás szervezetében az anyaggyűjtést, mivel azután a szervezet tudja pótolni a munkában elhasznált erőt. A jól öltözködés és egészséges lakás pedig, úgyszintén a munkaidő szabályozása is elősegíti a munkához szükséges energia képződést. Mert egy olyan munkás, aki a fent leírt szükségleteket élvezzi, azt látja és érzi, hogy mégis csak érdemes dolgozni, mert munkája után tud tisztességesen élni, amely tudat fokozza munkakedvét s ezáltal a benne levő munkakedv, minél több és több tevékenységre sarkalja.

Van ugyan már egy ilyenforma tételes törvényünk az 1923 : XXV. t.-c, amely a mezőgazdasági munkások munkaejeje jogosulatlan kihasználásának meggátolásáról gondoskodik. Hasonló törvénnyel kellene a földmunkások (kubikosok) munkaejeje kiuzsorázásának meggátolásáról is gondoskodni.

Úgyszintén külön földmunkáskamara volna felállítandó, mert a kereskedelmi és iparkamara, mely kereskedők és iparosok, magánvállalkozók egyoldalú érdekeit képviseli, a földmunkásokkal szemben elfogult, indokolatlan ellenszenvét léptenyomon érezteti, s az ellentéteket még inkább kiélesíti, ahelyett, hogy azoknak megszüntetésére törekednének.

A kubikosok a földmunkásszövetkezetek megalakításával súlyos helyzetük megjavítására törekszenek.

Az értelmes földmunkásság kétségbeesve szemlélte a vállalkozóknak a munkák elnyerése iránti tülekedését, mert tudta, hogy ez a tülekedés tulajdonképpen az ő bőrére megy. Elkezdett gondolkodni mit lehetne tenni, hogy gazdasági érdekeit nagy munka utáni hajszában is meg tudja védeni. A csongrádi földmunkások is hasonlóképpen gondolkoztak és ezen gondolatukat köztölték dr. Schandl Károllyal, a csongrádi választókerület akkori nemzetgyűlési képviselőjével, aki őket meghallgatva, panaszukat jogosnak elismerve ígéretet tett arra vonatkozólag, hogy itt tenni kell és tenni fog valamit. Ezen beszélgetés során merült fel legelőször a földmunkások vállalkozó szövetkezetének megalapítása, amelynek hivatása lenne állami támogatással a földmunkák föl vállalása és a földmunkásságon nyereszkező

üzleti vállalkozásoknak a földmunkák területéről lépésről-lépésre való kiszorítása.

Az akkori nehéz idők mostoha gazdasági viszonyai, valamint a nagy kubikos tömegek munkaalkalommal leendő ellátása és a tisztességes kereset biztosítása voltak azok az indítók, amelyek a földmunkások vállalkozó szervezetekéinek megalakítására vezettek. A csongrádi választókerület akkori nemzetgyűlési képviselője dr. Schandl Károly földművelésügyi államtitkár és az OKH. közbejöttével megalakult Csongrádon 1922. év január hó 29-én az első földmunkás vállalkozó szervezetet. A csongrádi kubikosok elitjéből 303 szakkubikos írta alá a belépési nyilatkozatot és kimondotta egyhangúan a csongrádi földmunkások vállalkozó szervezetének a megalakítását. Kettős cél lebegett akkor a csongrádi földmunkások előtt: először az, hogy a nagy munkanélküliséget, amely már teljesen tönkretette a kubikosnép amúgy is gyenge gazdasági helyzetét, levezetni gondolta azáltal, hogy saját vállalkozása során állami támogatással folyton sikerül több és több munkaalkalmat teremteni s így az összes dolgozni akaró munkásokat el tudja munkával látni. Másodszor pedig, mint a saját vállalatjában dolgozó munkás, nemcsak tisztességes keresethez jut, hanem a megengedett vállalkozói haszonnak is részesévé válik, amelyet eddig a vállalkozók raktak zsebbe.

A gyakorlati életben azonban sajnos nem minden úgy történt, mint ahogy a földmunkásság szerette volna. Nagyon nehezen tudott sőt még ma is nehezen tudnak a szervezetek megfelelő munkaalkalomhoz jutni. Ennek tulajdonképpen pedig az oka, hogy a földmunka-vállalkozó szervezetek úttörő munkát végeznek s így sem a munkásság nagy része, sem pedig a munkáltatók, sőt még sok helyen a közigazgatási tisztviselők sem ösmerik azokat a szép és magasztos eszméket, amelyeket a földmunkás vállalkozó szervezetek, mint megvalósítandó célt maguknak megjelöltek. Eltelt azóta öt hosszú és küzdelmes esztendő,* amely éppen elégséges arra, hogy bírálatot tudjunk mondani és reá tudjunk mutatni úgy a földmunkásságnak valamint másoknak hibáira, amelyek nagyban akadályozzák és sok esetben lehetetlenné teszik a szervezetek vállalkozásait.

* Szerző jelen tanulmányt 1928-ban írta.

A földmunkásszövetkezeti törvényt nem hajtják végre.

A nemzetgyűlés a földmunkások vállalkozó szövetkezeteinek állami támogatásáról szóló 1923. évi XI. t.-c.-et egyhangúlag megalkotta, a földművelésügyi miniszter úr kiadta a végrehajtási rendeleteket. A közhatóságokat, az államépítészeti, folyam- és kultúrmérnöki hivatalokat, az ármentesítő társulatokat, több ízben utasították, hogy a földmunkászvállalkozó szövetkezeteket különösen a földmunkáknál a csatornázási, valamint az út- és vasútépítéssel kapcsolatos földmunkáknál a legmesszebbmenően támogassák és segítsék megvalósítani a földmunkászvállalkozó szövetkezetek működéséhez fűződő igen fontos közgazdasági és szociális feladatokat. Sajnos azonban a földmunkás vállalkozó szövetkezetek felkarolására vonatkozó törvényt és kormányrendeleteket sok helyen nem hajtják végre.

A földmunkás vállalkozó szövetkezetek a törvényben és a közszállítási szabályzatokban biztosított jogukat nem tudják érvényesíteni. Ennek igazolására nagyon sok konkrét esetet lehetne felsorolni. Nagyon sok közmunkát kiadtak magánkapitálistá vállalkozóknak, dacára, hogy a szövetkezetek is, még pedig eséllyel megpályázták, sőt olyan eset is van elég, mikor drágábban ítélték oda a munkát, mint amennyiért a szövetkezetek vállalták volna.

A földmunkás szövetkezetek támogatásáról megalkotott törvény, valamint a végrehajtási rendeletek egyenlő árajánlat esetén a szövetkezetnek az elsőbbséget biztosítja, sőt méltánylást érdemlő esetben, amikor a szövetkezet ajánlata 10%-kal nem drágább, a munka a legolcsóbb, illetőleg a szövetkezet árajánlata alapján ítéltető oda a szövetkezetnek. Mennyivel inkább megilleti az elsőbbség a szövetkezeteket akkor, amikor ajánlataik olcsóbbak.

Ily esetekben azt a kifogást teszik a szövetkezetekkel szemben, hogy ajánlataik irreálisak. A földmunkások vállalkozó szövetkezetének ajánlatai nem lehetnek irreálisak, mert azok elsősorban tisztességes keresetet akarnak tagjaiknak biztosítani és csak másodszorban törekszenek a tisztességes és megengedett vállalkozói haszonra, amely haszon azonban szintén a szövetkezetben tömörült munkások közös tulajdona. A

magánvállalkozók, akik elsősorban nyereszkesedésre gondolnak, igen sok esetben, sajnos, a földmunkásoknak járó méltányos munkabér terhére akarják maguknak biztosítani a vállalkozói nyereséget. A törvények és kormányrendeletek hívatva vannak a földmunkásokat a nyereszkesedő és munkásokat kiuzsorázó közvetítő magánvállalkozókkal szemben a legmesszebbmenően megvédelmezni. Ezért e helyen is nagyon kérjük a miniszterelnök urat és az összkormányt, hogy a földmunkásszövetkezetek támogatásáról szóló törvényt és az összes többi munkásügyi törvényeket és rendeleteket becsületesen és lelkiismeretesen hajtassák végre, mert a legbölcsebb törvények is csak annyit érnek, amennyit azokból a gyakorlati életben tényleg végrehajtanak.

A földmunkásnép nem viseltetik megértéssel a földmunkásszövetkezetek iránt.

Nagy baj az is, hogy a szövetkezetekbe tömörült munkások nagy része nem foglalkozik a szövetkezet ügyeivel megértéssel és szeretettel. A szövetkezetet csak éppen annyira tartja, mint bármely más vállalkozót, sőt joggal elvárja és megköveteli, hogy a szövetkezet által vállalt munkán kevesebb munkaidő alatt többet tudjon keresni. Nagyon helyes a munkások törekvése, de ugyanakkor elfelejtik azt, hogy a vállalkozásoknál nincsen annyi előnye a szövetkezetnek, hogy ezt a munkaidőt és munkabérekülönbözetet a vállalkozás biztosítani tudná. Látjuk a gyakorlati életből, hogy a vállalkozók olyan nevetséges árákért pályázzák meg a munkát, hogy azokból tisztességes munkabérek mellett teljesen lehetetlen a munkát elvégezni. A vállalkozók arra törekszenek, hogy a földmunkás vállalkozó szövetkezetek az általuk beadott reális ajánlatért a munkát meg ne kaphassák.

Sokszor még arra is képes a kapitalista vállalkozói észjárás, hogy többet fizet ki munkabér címén, mint ahogy a munkát felvállalta, teszi pedig ezt előre megfontolt szándékkal azért, hogy reá tudjon mutatni arra, hogy íme nézzetek emberek, én mennyivel jobban fizetek, mint a saját szövetkezetetek, hogy a munkás megvesse és meggyűlölje szövetkezetét és hagyja ott a saját vállalatát, hogy azután az ne tudjon

megfelelni szerződéses kötelezettségeinek és ezáltal erkölcsi és anyagi züllésbe kergesse.

Tanulságok a földmunkásszövetkezetek működéséről.

A földmunkás vállalkozó szövetkezetek öt éves működéséről szerzett tapasztalatainkat összegezvén, arra a meggyőződésre jutottunk, hogy ezen intézmény naggyá és hatalmassá tételéhez két nagyon fontos dolog szükséges, még pedig: a tudás és a pénz. Tagadhatatlan tény, hogy a kapitalista vállalkozás is ezen a két főpilléren nyugszik.

A tudás terjesztésére és a földmunkásszövetkezeti munkások szellemi nivójának emelésére üdvös lenne megszervezni a szövetkezeti előadásokat, ahol minden politika kizárásával a földmunkás vállalkozó szövetkezetek jelentőségét és hasznát, az olasz földmunkások vállalkozó szövetkezeteinek működését és fejlődését ismertetnék. Ezeknek a felolvasásoknak és előadásoknak a segítségével egy bizonyos idő után elérnénk azt, hogy az emberek megismernék a szövetkezésben rejlő hatalmas erőt, megszeretnék egymást mint küzdőtársakat, valamint a saját gazdasági érdekeiket szolgáló szövetkezeteket.

Bizalmatlanok ma az emberek a földmunkás vállalkozó szövetkezetekkel szemben azért is, mert ezeknek még idáig nem volt alkalmuk gyakorlati példákkal bebizonyítani, hogy minden erejükkel és tehetségükkel a kubikos munkásnép érdekeit szolgálják.* A földmunkászvállalkozó szövetkezetek iránt megnyilvánult bizalmatlanság úgy a munkáltatók, valamint a munkások részéről, nagyon megnehezítette a földmunkák olyan mérvű felvállalását, hogy többet tudjon fizetni és ezáltal több keresetet tudjon tagjainak biztosítani. Eme bizalmatlanság meg fog szűnni azonnal, mihelyt a munkások megismerik a szövetkezet célját, megszeretik és megbecsülik egymást, tudva azt, hogy éppen a szövetkezet által egymás támogatására vannak utalva, közös eszméért küzdenek, amely közös munka megtermi gyümölcsét éppen úgy, mint megtermette azt a főntebb jelzett

* Időközben ez — a gazdasági, szociális, kulturális és egészségügyi téren kifejtett szövetkezeti munka során — már beigazolódott. (A szerkesztő megjegyzése.)

Olaszországban, ahol a földmunkás vállalkozó szövetkezetek a múlt évben ülték meg fennállásuk huszonöt éves jubileumát és a közmunkáknak 40%-át hivatalból, minden verseny kizárásával kapják meg.**

A másik fődolog, ami szükséges a szövetkezeti élet fejlődéséhez, a pénz, A földmunkás vállalkozó szövetkezetek tagjai a társadalom legszegényebb osztályából, a földmunkásokból áll, A földmunkás szövetkezetek megalakulásánál is figyelembe kellett venni azt, hogy az üzletrész értékét nem lehetett olyan magasan megállapítani, hogy annak befizetése súlyosan ne nehezedjék az amúgy is gazdaságilag gyenge földmunkás vállaira, Ennek következményeképpen alacsony üzletrészérték lett megállapítva. Először 50, majd pedig 200 K. A pengőértékű üzletrészátterés alkalmával pedig 20 P, és ennek befizetési határideje 20 hónap. Ez az összeg a vállalkozásnál pénzügyi szempontból csaknem a semmivel egyenlő,

A főntebb vázolt pénzügyi helyzet folytán vállalkozást sem lehetett még idáig olyat csinálni, amelyek tisztességes vállalkozói hasznából üzleti forgótőkét lehetett volna gyűjteni,*** A vállalkozások sikeres üzleti keresztülvitelénél okvetlenül szükséges az, hogy a földmunkás vállalkozó szövetkezetek megfelelő üzleti forgótőkével láttassanak el. Ezen körülményre több ízben felhivatott az illetékesek figyelme, ahol ezen kérelem meghallgatásra találván, azt jóindulatúlag beismerték és a földmunkás vállalkozó szövetkezetek részére 1.160.000 P, (egymillió aranykoronát) bocsájtott a kormány üzleti forgótőke címén rendelkezésre.

A földmunkás vállalkozó szövetkezeteknek nagy szüksége van a beruházásokra, amelyeket már most meg lehet valósítani, a többek között csak egy nagyon fontos beruházásra legyen szabad rámutatnom. Magyarország területén a közeljövőben nagyarányú útpítések lesznek, amely kiténik a vármegyék által felveendő kölcsönök felhasználásánál. Ezen útpítési

** Ez utóbbi körülmény tette Lehetővé az olasz szövetkezetek fejlődését. (Szerkesztő.)

*** Időközben a földmunkásszövetkezetek több nagy munkavállalatot bonyolítottak le. A 14 év alatt dr. Steuer György vezetésével lebonyolított vállalkozások értéke 16 millió pengő. (A szerkesztő.)

munkák legnagyobb részben vállalkozás útján fognak megépülni s ezen vállalkozásoknál feltétlenül szükség lenne arra, hogy a szövetkezetek akár haszonbérben, akár örökaron, kőbányákat szerezzenek, amelyeket azután munkásokkal és mindenféle kőfejtő és kötő gépekkel szerelnének fel, mert máskülönben alig lehet az útépítési vállalkozásokba bekapcsolódni. De szükséges az üzleti forgótőke azért is, hogy a vállalkozások során a munkásoknak útiköltséget lehessen adni, továbbá szerszámra és élelemre a munka megkezdése előtt előleget lehessen adni, hogy ne kelljen azt a szövetkezeti munkásnak szövetkezeten kívül álló egyéniségektől kérni. Ügyszintén a vállalt munkatéren pallók, lakás és egyéb fölszerelések beszerzésére is.

A földmunkások vállalkozó szövetkezeteinek, amilyen mértékben nő a rendelkezésére álló üzleti forgótőke, olyan mértékben fog nőni befolyása a munkák felvállalásánál. Ügy anyagi, mint erkölcsi tőkájének gyarapodásával elő fogja segíteni a munkások gazdasági helyzetét és el fog jönni az az idő, amikor minden munkás bizalommal és szeretettel fogja ápolni és fejleszteni azt az intézményt, amelyről meg lesz győződve, hogy a földmunkások jobb létének előmozdítását tűzte ki célul és akkor nemsokára olyan nagyok és hatalmasok lesznek a földmunkások vállalkozó szövetkezetei, hogy minden munkás némi önérzettel és büszkeséggel tekint reájuk, mint olyanokra, melyeket a munkástudás és erős akarat fejlesztett nagygyá.

ZÁRSZÓ

A világháború után megváltozott Európa országainak, megváltozott az egész világnak gazdasági képe.

A régi nagy Magyarország helyén csonka ország van. A régi Nagy-Magyarország kubikosságának csaknem 100%-a itt él a csonka haza határain belül, pedig a magyar kubikosságának, amint láttuk, Nagy-Magyarország is kicsi volt. Az egész Európában mindenfelé dolgozott a magyar kubikos.

Ma, mikor minden európai államnak súlyos gondot jelent a munkanélküli polgárainak a sorsa, minden állam határorompói le vannak zárva a magyar kubikos előtt.

A csonka ország lehetetlen és szűkre szabott kis határai között kell megtalálni a boldogulás útját a magyar kubikosnak.

Az Alföld Nagy-Magyarország mostoha gyermeke volt s a trianoni Magyarország, ha észrevette a múltak hibáit az Alfölddel szemben, s ha ezeket a hibákat helyre akarják hozni, akkor a magyar kubikos sorsa olyan mértékben fog javulni, amilyen mértékben fogják felkarolni az elhanyagolt alföldi tanyavilágot.

A vadvizek lecsapolásával, a Duna-Tisza védőgátjainak és a tanyavilág úthálózatának kiépítésével, valamint a szikes területek megjavításával és az öntöző csatornák kiépítésével évtizedekre szóló munkaprogrammot, munkát, keresetet és kenyeret lehet biztosítani országunk becsületes munkás társadalmának is.

E munkák megindítása és biztosítása szempontjából szerény véleményt nyilvánítok.

Ma ármentesítő adót csak ingatlan fizet. Némely vidéknek ármentesítő adója csaknem akkora, mint az állami adója. Az ilyen vidék agrár társadalmának rezszi költségei tetemesen nagyobbak az olyan szerencsés fekvésű községek, városok agrár társadalmával szemben, melyek ármentesített vidéken vannak. Ez ellenkezik a közteherviselés nagy elvével.

Ármentesítő adót Csonka-Magyarországon egyformán kellene fizetni mindenkinek. Ha a Tisza árja valahol töltést szakít, nemcsak az agrárkultúra, vetés, tanyák stb., de iparvállalatok, kereskedések is pusztulnak. A föld egy pár év alatt a csapást kiheverheti, de gyárok, üzemek, malmok esetleg tönkremehetnek.

Az ármentesítő adókkal együtt az útadókat is alapjaikban kellene megreformálni. Ma az a helyzet, hogyha egy alföldi város az ő nagy határában, a tanyák világában műutat akar építtetni, az építés költségeinek nagyrészét a közvetlenül érdekelt gazdáknak kell megfizetni. Ez igazságtalan! Igazságtalan azért, mert a belterjes gazdálkodás és többtermelés alapfeltétele a műút. Utak nélkül az Alföldön cukorrépát nem lehet termelni, mert szállítása idején az őszi esős időszakban, a sáros alföldi tanyák között üres kocsival is nehéz közlekedni.

Az utaknak nemcsak az útmenti gazdák veszik hasznát, hanem hasznát látja az ipar és kereskedelem is.

Ma, amikor a tanyakérdés „divattá” lett, mindenki tudja, hogy az elhanyagolt Alföld tanyavilág problémáinak legfőbb orvosszere a tanyai utak kiépítése.

A magyar kubikos múltja, jelene és jövője mindenkor egyet jelentett, jelent és jelenteni fog az ország múltjával, jelenével és jövőjével.

Végül összegezvén az itt elmondottakat, túlzás nélkül megállapíthatjuk, hogy nincsen országunkban egy másik társadalmi osztály, amely annyit szenvedett és küzdött volna, mint a magyar kubikosság, amelynek már a keletkezése is törvényes kényszerűség folytán jött létre. Az egész élete folytonos küzdelmek szakadatlan láncolatából áll. Sokat és nehéz munkát dolgozik, amely munkából mindenkinek haszna van, csak öneki van legkevesebb, A kultúra, a civilizáció, az ipar, a kereskedelem, mind a kubikos nép munkáján fakadt jólétből él és halad, mert hol lenne országunk kultúrája utak, vasutak, védgátak és csatornák nélkül, úgyszintén, hol lenne az ipar és kereskedelem ezek nélkül, amelyek a kubikosság munkája nélkül meg nem épülhettek volna.

Mindezeket látva és tudva, szánalom kell, hogy megszáljon minden érző magyar szívet e sokat szenvedett és sokat dolgozott szintiszta magyar munkásság szomorú sorsa iránt. Önkénytelenül felsóhajt az ember, hogy honnan érdemelte meg ezen tisztességes magyar földmunkás ezen sanyarú helyzetét, amikor ő senkinek rosszat nem tett, hisz teljes életében egyebet nem csinált, mint dolgozott, amikor pedig hazája bajban volt, halált megvető bátorsággal harcolt.

Az ő tiszta és mocsoktalan becsületes lelke sehogyan sem tudja megfejteni azt a rejtélyt, hogy míg ő szorgalmas munkájából megélni alig tud, addig mások keveset vagy semmit sem dolgoznak, mégis jól élnek és vagyonban gyarapodnak. Igaz, hogy a vagyonszerzésről, amiket már föntebb mondtunk, rég lemondott a vállalkozó kapitalizmus javára, de létének és fájának fenntartásáról már nem mondhat le, azon természetes oknál fogva, mert él és dolgozik, úgy a saját maga, mint az összeség javára, tehát kell, hogy az összesség, a társadalom is figyelembe vegye az ő természetes jogait és iparkodni kell minden hivatott funkcionáriusnak azon, hogy a magyar földmun-

kásság helyzetét elviselhetőbbé tegye, hogy ezáltal országunk közgazdaságát és nemzeti értékét növelje és gyarapítsa. Főbb ugyancsak kimutattuk azt, hogy a munkaerő nemzeti vagyon, tehát aki a földmunkásság helyzetén javít, a munkaerőt gyarapítja és tulajdonképpen a nemzetet erősíti.

Lehetővé kell tenni, hogy a magyar földmunkásság anyagi helyzete megjavuljon, mert csak úgy tud megfelelni nehéz hivatásának és csak akkor lehet várni, hogy megfelelő utódokról gondoskodják és az országnak életerős új munkásgenerációt neveljen, amelyre az országnak nagy szüksége van.

Aki hazájának sorsát igazán a szívében viseli, annak nem lehet más óhajtása, mint az, hogy ebben az országban mindenki megtalálja boldogulását és mindenki megelégedett legyen. Én is néhai Vadnay Andor, a felejthetetlen emlékü munkásbarát, csongrádmegyei főispán „Tisza mellékéről” című munkájának egyik mondatával zárom írásomat: „Aki az Alföld kisembereit, földmunkásait a pusztulástól megmenti, a sík földi magyarság természetes szaporodását munka útján való megélhetés által lehetővé teszi, az a második megváltója lesz a nemzetnek.”